

Vergi Yükümlülerinin Yolsuzluğa İlişkin Tutum ve Tepkileri: Gaziantep Örneği

Mehmet KARAKAŞ
mkarakas70@hotmail.com

Halit ÇİÇEK
hcicek70@yahoo.com

Taxpayers' Attitudes and Reactions towards Corruption: Evidence from Gaziantep

Abstract

Knowing taxpayers' point of view with regard to corruption is very important in order to efficient combating corruption. Our study is structured by gathering data from a field study realized in Gaziantep so as to introduce the taxpayers' attitudes, and reactions towards corruption. With the completion of the study, it will be reached opinions of taxpayers who are settled in Gaziantep, with respect to their reactions towards corruption, combating corruption, taxes-public services relation, extravagance in public expenditures, etc.

Key Words : Corruption, Combating Corruption, Taxpayers' Corruption Related Reactions.

JEL Classification Codes : D73, H20, H29.

Özet

Yolsuzlukla etkin ve verimli bir şekilde mücadele etmek için, yükümlülerin yolsuzluğa bakış açılarının bilinmesi ve değerlendirilmesi büyük önem arz etmektedir. Çalışmamız, Gaziantep'de yaşayan vergi yükümlülerinin yolsuzlukla ilgili tutum ve tepkilerini ortaya koymak amacıyla anket yapılarak verilerin toplanması ve analizi yoluyla gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın tamamlanması ile birlikte, Gaziantep'deki yükümlülerinin yolsuzluk, yolsuzluğa ilişkin tepkileri, yolsuzluğun yoğunlaştığı gruplar, yolsuzlukla mücadele, vergi-kamu hizmeti ilişkisi, kamu harcamalarında savurganlık hususlarındaki düşüncelerine erişilmiş olacaktır.

Anahtar Sözcükler : Yolsuzluk, Yolsuzlukla Mücadele, Yükümlülerin Yolsuzluğa İlişkin Tepkileri.

Acknowledgement

Mehmet Karakas's publication "The Reasons and Effects of Corruption and Governance as an Alternative Method in the Fight Against Corruption" which was published in the 50th series of the *Maliye Araştırma Merkezi Konferansları (Finance Research Center Conference)*, also together with the same author and Murat Cak wrote the publication "The Role of International Organizations in the Fight Against Corruption" which was published in the 153rd issue of *Maliye Dergisi* were made us of in the theoretical section of this study.

Beyan

Bu çalışmanın teorik kısmında Mehmet Karakaş'ın *Maliye Araştırma Merkezi Konferansları*'nın 50. serisinde yayınlanan "Yolsuzluğun Nedenleri, Etkileri ve Yolsuzlukla Mücadelede Alternatif Bir Yaklaşım Olarak Yönetişim" adlı yayını ile yine aynı yazarın Murat ak ile birlikte yazdıkları ve *Maliye Dergisi*'nin 153. sayısında yayınlanan "Yolsuzlukla Mücadelede Uluslararası Kuruluşların Rolü" adlı yayınlarından yararlanılmıştır.

1. Giriş

Yolsuzluk, günümüzde birçok ülkede küçük ya da büyük ölçekte karşı karşıya kalınan bir olgu haline almıştır. Yolsuzluk nedeniyle, toplumların var olan kaynakları geniş halk kitlelerinin değil de, yalnızca belli kesim/kesimlerin kullanımına sunulmuş olmaktadır. Böylece, yolsuzluk, halkların daha az beslenmesi, daha düşük düzeyde eğitim ve sağlık hizmeti alması, ülke yönetimleri açısından ise, daha az demokratikleşme ve daha az kurumsallaşma nedeniyle kötü yönetim anlamlarına gelmektedir.

Yolsuzluklar, gerek üretilen kamu mal ve hizmetlerinin maliyetini artırarak, gerekse devletin tahsil etmesi gereken gelirleri azaltarak parasal gelir ihtiyacını (yapılan yolsuzluk miktarı kadar) artırmaktadır. İşte bu nedenle yolsuzlukla mücadele edilmelidir. Bu makale, halkın yolsuzluğu algılama şekli ve yolsuzluğa ilişkin tepkilerinin ölçülmesi amacıyla alanda yapılan bir anket çalışmasının sonuçlarını yansıtmaktadır. Makalede, öncelikle, yolsuzluğun tanımı ve başlıca yolsuzluk türleri üzerinde durulmuş; daha sonra, Gaziantep'deki yükümlülerin yolsuzluğa ilişkin tutum ve tepkileri ile ilgili alan araştırması ve analizine (sıklık dağılımı ve çapraz dağılım) yer verilmiştir.

2. Yolsuzluğun Tanımı

Yolsuzluk sözcüğü, sosyal bilimler alanında yer alan siyaset bilimi, hukuk, kamu yönetimi, sosyoloji gibi birçok bilim dalı tarafından kullanılmaktadır. Hatta bu konuda bir yolsuzluk literatürü oluştuğu bile söylenebilir. Yine sosyal bilimler alanında yer alan iktisat ve maliye disiplinlerinde de yolsuzluk, özellikle 1980'lerden sonraki süreçte geniş şekilde çalışılan bir alan olmuştur (Abed and Gupta, 2008).

Yolsuzluk, toplumun bütün kesimlerine olumsuz dışsallık yayan bir tür kamusal kötülük olarak değerlendirilebilir. Gerek kamusal kötülüklerin, gerekse olumsuz dışsallıkların analizi, genel olarak ekonominin, özel olarak da kamu ekonomisinin, kapsamında yer almaktadır (Çelen, 2007: 23). Bu bağlamda, kamusal kötülük olarak değerlendirilebilen yolsuzluk, bireylerin tek başına çabaları ile giderilebilecek bir olgu değildir. Bu nedenle, ulusal düzeyde devletlerin, yolsuzluk konusunda toplumun çeşitli kesimlerini (sivil toplum kuruluşları, medya, kamuoyu) içeren bütüncül bir mücadele politikası geliştirmesi, uluslar arası düzeyde ise, ilgili örgütlenmelerin (Birleşmiş Milletler, Dünya Bankası, Uluslararası Para Fonu vb.) katkısının sağlanması gerekmektedir.

Yolsuzluğun tanımı birçok uluslararası kuruluş tarafından yapılmaktadır. Bu tanımlar içinde en çok kullanılanı ve yaygın olanı Dünya Bankası'nın yaptığı tanımdır. Buna göre, *“yolsuzluk, kamu yetkisinin özel çıkar amaçlı olarak kötüye kullanılmasıdır”* (Tanzi, 2002: 7–8). Huntington tarafından yapılan tanıma göre *“yolsuzluk, bir kamu otoritesinin kabul görmüş davranış biçimlerinden kişisel çıkar sağlamak amacıyla sapmasıdır”* (Huntington, 1968: 9). Bu tanıma ilişkin, sorun genel kabul görmüş davranış biçimlerinin neler olduğu konusunda çıkmaktadır. Çünkü bu davranış biçimleri, toplumların inançlarına, geleneklerine, adetlerine göre değişmektedir. Bu durumda yolsuzluğu; *bir kimsenin elinde bulunan karar verme yetkisini toplumun kabul ettiği ahlaki değer yargılarına aykırı olarak, kendisine veya bir başkasına çıkar sağlayacak şekilde kullanması* olarak da tanımlayabiliriz.

Bazı yazarlar ise, yolsuzluğun tanımına kamu yararı açısından yaklaşmışlardır. Fredrich tarafından 1966 yılında yapılan klasik tanım bu yaklaşıma bir örnek olarak verilebilir. Bu tanıma göre, *“yolsuzluk davranışı; elinde belirli faaliyetleri yapabileme gücünü bulduran kişilerin, kendilerine yasal olmayan yollardan parasal ya da daha*

farklı biçimlerde ödülleri sunabilen şahıslar lehine söz konusu yetkilerini kullanmaları ve bunun bir sonucu olarak da kamu çıkarına zarar vermeleridir” (Fredrich, 1966: 74).

Bir kamu görevlisinin almış olduğu hediyein yolsuzluk davranışına örnek olup/olmayacağı hususunda hangi kriterlerle değerlendirme yapıldığı önemlidir. Yukarıda da belirtildiği üzere, bu tür davranışlar değerlendirilirken, öncelikle, o toplumdaki normların, davranış kalıplarının ve geleneklerin incelenmesi gerekmektedir. Bazı toplumlarda bir kamu ya da özel sektör çalışanı tarafından gerçekleştirilen bir hizmet karşılığında hizmetin bedeli dışında bir hediyein görevliye sunulması geleneksel olabilir. Bu nedenle, araştırmacılar yolsuzluğun uluslararası alanda genel geçer bir tanımını yapmakta zorlanmaktadır. Ancak, gerçekleştirdiği görev nedeniyle hediye almanın kanıksandığı toplumlarda bile söz konusu hediyein hangi aşamada yolsuzluğa yol açan bir davranış olarak nitelendirilebileceğinin sınırlarının çizilmesi gerekmektedir. Görevliye verilen hediyein ekonomik açıdan taşıdığı değerinin büyüklüğü ya da sunulan hediye karşılığında ne türlü bir hizmet talep edildiği hususları bu konuda birer karine oluşturabilmektedir (Anand vd., 2001: 44). Yine, hediyein verildiği zaman da, bu konu hakkında bir değer yargısına ulaşmamıza yardımcı olacak kriterler arasında gösterilebilir (Ackerman, 1999: 91–111). Bu konudaki bir başka kriter ise, ilgili toplumda geçerli hukuk kurallarıdır. Şöyle ki; kimi ülkelerde işadamlarının seçimlerde bir siyasi partiye maddi anlamda destek vermeleri hukuk kurallarına aykırı iken, bazılarında(A.B.D. gibi) ise bütünüyle yasal olabilmektedir.

Yolsuzluk, yapılan işlemin açıkça kanuna aykırı olması ya da olmaması durumuna göre dar ve geniş anlamda yolsuzluk olarak ikiye ayrılabilir. Dar anlamda yolsuzlukta, yapılan işlem açık bir şekilde kanuna aykırıdır ve bunlara ilişkin yaptırımlar kanunlarla düzenlenmiştir. Buna örnek olarak rüşvet, irtikâp, zimmet, ihtilas vb. gösterilebilir. Geniş anlamda yolsuzluk ise, kanunlarda yasak olduğu açıkça ifade edilmeyen, kanuna aykırı olmayan ancak kamu yararı da bulunmayan durumlarda söz konusu olacaktır. Örneğin, iktidar partisine oy verilmesi karşılığında il olacak niteliklere sahip bulunmadığı halde bir ilçenin il yapılması ya da objektif şekilde değerlendirilmeden bir ile havaalanı yapılması gibi (Adaman vd., 2001: 15-16).

Yolsuzluğun tanımlanması konusunda birçok çalışması bulunan Birleşmiş Milletler Kalkınma Programının önerisi ise aşağıda bir denklem halinde verilmiştir. Buna göre(UNDP, 2004: 2–3);

Yolsuzluk = (Tekelci Yapı + Aşırı Yetki Verilmesi) – (Hesap Verme Sorumluluğu + Bütüncül Bakış + Saydamlık)

Yukarıdaki denklemden de anlaşılacağı gibi; hesap verme sorumluluğu, bütüncül bir bakış açısı ve saydamlığın olmamasının yanı sıra, ekonomide tekelci bir yapısal özellik ve karar alıcılardaki yoğun yetki birikimi yolsuzluğun temel nedenlerini oluşturmaktadır.

3. Başlıca Yolsuzluk Türleri

Yolsuzluk olgusunun sınıflandırılmasına yönelik olarak çeşitli görüşler bulunmaktadır. Ancak biz çalışmamızın kapsamının sınırlılığı nedeniyle farklı kaynaklardaki sınıflandırmaların ortak yönleri üzerinde duracağız.

3.1. Rüşvet

Birçok farklı tanımlaması olan rüşvet, hemen hemen her toplumda belirli işlerin yapılmasını kolaylaştıran bir yol olarak tercih edilmekte ve kullanılmaktadır. Hatta bazı yazarlar rüşveti yasadışı bulmalarına karşın veren kişiye adil olmayan avantajlar sağlayan bir iş eylemi olarak tanımlamaktadırlar (Pacini vd.: 385-407). Bu tanımdan, rüşvetin adil bulunmamasına karşın iş dünyasında artık sıradan bir işlem gibi görüldüğü sonucu çıkartılabilir. Yine de *bir kişiye ya da kuruma doğrudan veya araçlar yoluyla verilen bir söz, öngörülmemiş bir ödeme/yarar ya da bir kamu otoritesinin kişisel ya da kurumsal bir çıkar elde edilmesi amaçlarıyla alacağı bir karardan vazgeçmesini ya da bu kararı yavaşlatmasını sağlamak için etkilenmesi* doğru bir tanımlama olacaktır (Korkmaz, 2001: 20).

Kamu kesimindeki ücret seviyesinin genellikle düşük olması, devlet işlerinde saydamlığın ön planda tutulmaması, kamu kesimindeki işlerde bürokrasinin çokluğu, özelleştirme işlemlerindeki boşluklar, medya üzerindeki sansürler, yabancı sermaye yatırımlarındaki artışlar vb. birçok nedenden dolayı ortaya çıkan rüşvet, bir kamu görevlisine verildiği durumda, veren taraf ile kamu görevlisi arasında söz konusu işin istenilen şekilde sonuçlanması için adeta bir sözleşme etkisi oluşturmaktadır (Turrow: 249-251). Bu esnada kaynaklar özel kesimden kamuda görev yapanlara aktarılmaktadır. Bu nedenden dolayı bazı akademisyenler, rüşveti ekonomik gelişmenin önündeki en büyük engellerden biri olarak görmektedirler. Nitekim 2002 yılında yapılan bir çalışmada dünyada yaklaşık olarak 80 milyar doların her yıl rüşvet sayılabilecek çeşitli şekillerde dağıtıldığından söz edilmektedir (Ferrell, 2002). Yine Tanzi ve Davoodi'nin birlikte yaptıkları bir çalışmaya göre de, rüşvetin ve yolsuzluğun verimsiz alanlara yapılan kamu harcamalarını arttırırken, verimli alanlara yapılan kamu harcamalarını azalttığı sonucuna ulaşılmıştır (Tanzi and Davoodi, 2000).

3.2. Rant Kollama

Rant kollama, çoğunlukla devlet tarafından bazı piyasalara girişte koyulan kısıtlamaların belirli bir zümre tarafından kendi lehlerine olacak şekilde ve kâr elde etmek amacıyla aşılması girişiminin etkileri olarak tanımlanmaktadır (Buchanan vd., 1980: 20). Rant kollama, devlet tarafından yapay biçimde oluşturulmuş bir ekonomik transferi elde etmek amacıyla çıkar ve baskı gruplarının giriştikleri faaliyetlerin bütünü olarak da tanımlanmaktadır (Aktan, 1998: 306-307). Rant kollama, devletin ekonomik faaliyetler içerisinde yoğun şekilde bulunması nedeniyle meydana gelen olanaklardan kimlerin yararlanacağı konusunda ortaya çıkmaktadır. Kamu kaynaklarının kullanımı esnasında politik süreçteki aktörler özel çıkarlarını arttırmak amacıyla sosyo-ekonomik yapıyı yozlaştırmakta; yani rant kollama faaliyetlerine girişmektedirler (Demir ve Karaman, 2000: 30-31). Bu durum toplumsal dokuyu zedelemektedir. Rant kollayan kimseler rantların dağıtılmasında rekabete girmekte ve bu rekabet esnasında büyük kaynak kayıpları yaşanmaktadır.

3.3. Kara Paranın Aklanması

Yasadışı faaliyetler (kaçakçılık, uyuşturucu madde ticareti, kalpazanlık vb.) aracılığıyla elde edilmiş gelirin ticari faaliyetler nedeniyle elde edilmiş gelir gibi ekonomiye sokulmasına kara paranın aklanması denilmektedir.

Karapara, yerleştirme, ayrıştırma ve bütünleştirme olmak üzere üç aşamada aklanmaktadır. Yerleştirme aşamasında, nakit para, banka mevduat hesaplarına yatırılarak ya da elektronik transferlerle mali sisteme sokulmaktadır. Bunun dışında tahvil, hisse senedi gibi finansal enstrümanlara dönüştürülerek veya lüks mallar satın alınarak da yapılabilmektedir. Ayrıştırma aşamasında, büyük ya da küçük ölçekli çok sayıda işlem gerçekleştirilmekte ve paranın kaynağına ulaşılmasının engellenmesi amaçlanmaktadır. Böylece kara para, kaynağından mümkün olduğunca uzaklaştırılmış olacaktır. Son aşama olan bütünleştirme aşamasında ise, ayrıştırma aşaması sonucunda aklanmış ve kaynağı konusunda artık kuşku duyulmayacağına inanılan paranın mali sisteme tekrar sokulması gerçekleşmektedir.

3.4. Akraba ve Eş-Dost Kayırmacılığı

Akraba kayırmacılığı (Nepotizm) aslında bir tür çıkar çatışmasıdır ve genellikle kamu kesimi çerçevesinde kullanılmaktadır. Bir kişinin kendi güç ve otoritesini kullanmak suretiyle kendi akraba ve aile fertlerine yeteneklerine bakılmaksızın kamuda istihdam olanağı sağlaması durumuna denilmektedir. Başka bir deyişle, halk arasında çokça duyduğumuz işe göre adam değil, adama göre iş ayarlanması durumunu yansıtmaktadır (Boadi, 2007). Genelde toplum içerisinde rüşvet, zimmete para geçirme, ihalelere fesat karıştırma gibi diğer yolsuzluk türlerine göre daha az tepkiyle karşılanmaktadır.

Eş-Dost Kayırmacılığı (Kronizm) ise, nepotizmden daha geniş anlamda kullanılmakta yakın arkadaşların da saadet çemberi içine alındığı bir durumu anlatmaktadır. Bu durumda da işe alımlar ve ihaleler sen, ben ve bizim oğlan zihniyetiyle yakın çevreye dağıtılmaktadır.

Yine benzer bir tanım olan Clientelism’de, kamuda bulunan mevcut kaynakların ve rant yaratacak zenginliklerin kamu mal ve hizmetlerinin kalitesini arttırmaktansa ihaleler, özelleştirmeler vb. yolların kullanılmasıyla arkadaş çevresi ve siyasal yandaşlara dağıtılması olarak tanımlanmaktadır (Keefer, 2003: 5). Tüm bunlar ekonomide kaynak savurganlığına yol açmaktadır.

3.5. Oy Değişimi

Literatürde logrolling olarak da bilinen *oy değişimi*, bazı milletvekillerinin belli bir konuda mecliste alınmasını istedikleri karar için diğer milletvekillerinin olumlu oy vermeleri, karşı grubun talep ettiği bir karar ile ilgili olarak da aynı şekilde olumlu bir tavır sergilemeleri tarafların böylece oylarını birbirlerini destekleyecek şekilde kullanmaları biçiminde tanımlanabilir (Fisher, 2002: 686). Bu sayede her iki gruba ait istenen düzenlemeler, farklı görüşte olsalar bile, milletvekillerinin birbirlerini desteklemeleri sonucunda rahatlıkla yapılabilmektedir. Buna güzel bir örnek olarak parti liderlerinin muhatap olduğu çeşitli suçlamaların, suçlamayı iddia eden partilerin milletvekillerinin de ortak ve lehte oylarıyla mecliste aklanması oluşturmaktadır.

4. Alan Araştırması

Gaziantep’de yapılan bu anket çalışması bağlamında araştırmanın amacı, evreni, örnek kitlesi, yöntemi, veri analizi, kullanılan istatistiksel teknikler, örnek kitle hakkında genel bilgiler ve bulgular (sıklık dağılımı analizi ve çapraz tablo analizi) aşağıda açıklanmıştır.

4.1. Araştırmanın Amacı

Yolsuzlukla etkin ve verimli bir şekilde mücadele etmek için, yükümlülerin yolsuzluk karşısındaki tutum ve davranışlarının bilinmesi ve değerlendirilmesi oldukça önem taşımaktadır. Yapılan alan araştırması, Gaziantep’de yaşayan vergi yükümlülerinin yolsuzlukla ilgili tutum ve tepkilerini ortaya koymak amacıyla anket yapılarak verilerin toplanması ve analizi yoluyla gerçekleştirilmiştir. Çalışma aracılığıyla yükümlülerin kazanç gruplarına göre dağılımı, işletmelerin faaliyet süreleri, yükümlülerin vergi yükü algılaması, ödenen vergilerle devletten alınan hizmetler arasında doğru orantılı bir ilişki kurup/kurmadıkları, yapılan kamu harcamalarının yükümlülerce izlenip/izlenmediği, yükümlülerin yolsuzluğu nasıl tanımladıkları, yolsuzluğu önleme yolları, yolsuzluğun en çok yoğunlaştığı gruplar, yükümlülerin yolsuzluğun en çok yoğunlaştığını düşündüğü kamu görevli grupları hakkındaki görüşlerinin dağılımı, yükümlülerin yolsuzluğun sonuçlarının kendilerine olumsuz yansıyor/yansımadığına ilişkin düşüncelerinin dağılımı, yükümlülere göre Türkiye’nin en önemli üç sorununun sıralaması, yükümlülerin ülkemizde yolsuzluk yapanların gereğince cezalandırılıp/cezalandırılmadıklarına ilişkin düşünceleri, yükümlülerin yolsuzluk yapanların gereğince cezalandırılmama nedenleri hakkındaki görüşleri, yükümlülerin kamu harcamalarında bir savurganlığın olup/olmadığı hakkındaki görüşleri ortaya konulmaya çalışılacaktır.

4.2. Araştırma Evreni ve Örnek Kitle

Bilimsel araştırmalar, hem zaman, hem de maliyet açısından külfetli olduğu ve belirli bir zaman dilimi içerisinde tamamlanması gerektiği için, araştırmacılar konu edindikleri araştırma evreninde (araştırmanın alanı) bulunan bütün denekleri araştırmaya dâhil etme şansına sahip değildirler. Bu nedenle, araştırmacılar evreni temsil ettiklerine inandıkları küçük bir gruba (örnek kitleyi) değişik yöntemler kullanarak oluşturup çalışmalarını bu kitle üzerinde yürütürler. Bu kitleye ilişkin bulgularını da evrene genellerler. Kural olarak örnek kitlenin büyüklüğü evrene yaklaştıkça temsil gücü artmaktadır.

Örnek kitle belirlenirken olasılığa dayalı (önyargısız) ve olasılığa dayalı olmayan (önyargılı) örnekleme yöntemlerinden birisi kullanılmaktadır. Olasılığa dayalı örnekleme yöntemlerinin en yaygın olanı basit rastlantısal örnekleme yöntemidir. Genellikle, 100.000 ve üzeri evren büyüklükleri için, rastgele belirlenmiş 384 adetlik örnek büyüklüğü kabul edilebilir bir büyüklük olarak istatistikçilerce yeterli görülmektedir¹.

Anket çalışmasının alanı, Gaziantep ili sınırları içerisinde faaliyet gösteren tüm vergi yükümlüleridir. Kitle ise Gaziantep’de faaliyet gösteren gelir vergisi yükümlüleri, kurumlar vergisi yükümlüleri, basit usule tabi vergi yükümlüleri, ücretliler, servet vergisi ödeyenler ve KDV’ye muhatap olan tüketicilerden oluşan vergi yükümlüleridir. Gaziantep’de görüşlerine başvuru alan 470 kişilik örnek kitleyi oluşturanlar rastgele belirlenmiş; böylece deneklerden toplanan verilerden elde edilen sonuçların tüm kitleyi temsil edebileceği varsayılmıştır. Ayrıca ileriki sayfalarda örnek kitlenin durumuna ilişkin verilen genel bilgiler içerisinde Tablo 4’de yükümlülerin kazanç gruplarına göre dağılımı verilmiştir. Bu tabloda dikkat edilmelidir ki, sadece gelir vergisi elde edenler için gelirin

¹ Remzi Altunışık, Recai Coşkun, Serkan Bayraktaroğlu, Engin Yıldırım, *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri-SPSS Uygulamalı*, Geliştirilmiş 3. Baskı, Sakarya Kitapevi, Sakarya, 2004; Hülya Çingir, *Örnekleme Kuramı*, Hacettepe Üniversitesi Fen Fakültesi Yayınları Ders Kitapları Dizisi, No: 20, Ankara, 1990; Taro Yamane, *Temel Örnekleme Yöntemleri* (Çev: Alptekin Esin, Celal Aydın ve Diğerleri), Literatür Yayınları, İstanbul, 2001.

unsurlarına göre dağılımı ve kurumlar vergisinin ağırlığı görülmektedir. Bu yükümlüler in büyük bir kısmı ayrıca tüketim vergisi de ödemektedir ama bu tabloda bu gösterilmemiştir.

4.3. Araştırmanın Yöntemi

Araştırma verileri, rastgele örnekleme esas alınarak anket yöntemi ile toplanmıştır. Verilere daha kısa sürede ulaşılması, düşük maliyetle, daha doğru ve sağlıklı sonuçlar elde edilmesi için 470 yükümlü ile karşılıklı görüşme yöntemi benimsenmiştir. Raslantısal olarak belirlenen bu sayıdaki bir örneklemin ana kitleyi temsil ettiği varsayımıyla, elde edilen bulgular Gaziantep'deki tüm vergi yükümlülerine genelleştirilmiştir. Birden çok amaçlı olarak hazırlanan soruların deneklerce kolay anlaşılır olmasına, açık, yalın bir dil kullanılmasına özen gösterilmeye çalışılmıştır. Ankette tercih edilen kapalı uçlu cevap şıklarının her hangi bir yönlendirmeye meydan vermeyecek şekilde oluşturulmasına dikkat edilmiştir².

4.4. Veri Analizi Ve Kullanılan İstatistiksel Teknikler

Değerlendirilebilir niteliklere sahip anket formlarının analizi işletme, ekonomi, sosyoloji, psikoloji ve pazarlama gibi birçok alanda yaygın olarak kullanılan Sosyal Bilimler İçin İstatistik Paketi (Statistical Package for Social Science- SPSS 11.5 for Windows) ile yapılmıştır. Analizde herhangi bir karışıklığa yol açmaması için veriler önceden ayrı ayrı numaralandırılarak kodlanmıştır.

Araştırmada, *sıklık (frekans) ve yüzde oranları tablo analizi ile çapraz tablo analiz teknikleri* kullanılmıştır. Anket formunda yer alan değişkenlerin sıklık (frekans) ve yüzdelerinin hesaplanması, sorulara verilen yanıtların dağılımını incelemek açısından önemlidir. Sıklık (frekans), miktar ve sayı olarak bilgi sunarken; yüzdeler, oransal dağılımı yansıtmaktadır. Çapraz tablo analizinde ise, varsa farklı değişkenler arasındaki ilişkinin derecesi araştırılmaktadır³.

4.5. Örnek Kitleye İlişkin Genel Bilgiler

Araştırma kullanılan örnek kitlenin evreni temsil yeteneğinin olup/olmadığı sınıanmıştır. Ankete katılmak isteyen tüm mükellefler kabul edildiği için taraf tutulmamış; başka, bir deyişle, belirli bir grup herhangi bir nedenle tercih edilmemiştir. Çünkü örneklem seçiminin taraf tutmayarak, rastgele yapılması, araştırmanın güvenilirliği açısından gerekli görülmüştür (Akgül ve Çevik, 2003: 69). Ankette öncelikle deneklerin

² Anket sorularının hazırlanmasında, anket soruları hazırlama yöntemleri ve dikkat edilmesi gereken hususlar konusunda, Baş Türker, *Anket-Anket Nasıl Hazırlanır? Anket Nasıl Uygulanır?-Anket Nasıl Değerlendirilir?*, 2.Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2003. adlı eserden yararlanılmıştır. Anket sorularının oluşturulmasında Naci Muter, Süreyya Sakınç ve A.Kemal Çelebi, *Mükelleflerin Vergi Karşısındaki Tutum ve Davranışları Araştırması- Manisa İli Vergi Mükellefleri Üzerine Bir Anket Çalışması*, Manisa, 1993; İhsan Cemil Demir, *Mükelleflerin Vergi Karşısındaki Davranışları (Afyon İli Anket Çalışması)*, Yayınlanmamış Y.L. Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi sosyal Bilimler Enstitüsü, 1999; Halit Çiçek, *Psikolojik ve Sosyal Yönden Yükümlülerin Vergiye Karşı Tutum ve Tepkileri (İstanbul İli Anket Çalışması)*, İSMMMO Yayın no: 65, İstanbul, 2006 adlı çalışmalarından yararlanılmıştır.

³ Anketin değerlendirilmesinde, Baş, a.g.e., s. 127-150; Altunışık vd., *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri-SPSS Uygulamalı, Geliştirilmiş 3. Baskı, Sakarya Kitapevi, Sakarya, 2004; Kazım Özdamar, Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi*, 2. Baskı, Kaan Kitapevi, Eskişehir, 1999; Kazım Özdamar, *Temel Örnekleme Yöntemleri (Çev: Alpekin Esin, Celal Aydın ve Diğerleri)*, Literatür Yayınları, 2001, İstanbul adlı eserlerden yararlanılmıştır.

genel özelliklerine ilişkin bilgi sağlama amaçlı sorular yöneltilmiştir. Kişisel nitelikler açısından ulaşılan istatistiksel veriler, yolsuzluğa karşı gösterilen davranışların değişip değişmediği hakkında bilgi sağlayacaktır. Bu nedenle, öncelikle anketimize katılan yükümlülerin kişisel profilleri hakkında veri sunulmasının, yükümlülerin nasıl bir yapıda oldukları hakkında değerlendirme yapılmasına da olanak sağlayacağı düşünülmüştür. Ayrıca burada bir not düşülmelidir ki, kurumlar vergisi mükellefi olarak anket sorularını yanıtlayanlar, bu tüzel kişilikleri temsil eden bireyler olarak ankette dikkate alınmışlardır. Dolayısıyla, yaş, eğitim ve öğrenim düzeyi ile ilgili analizlerde kurum adına anket sorularını yanıtlamaya haiz kişilerin durumu ve onların diğer anket sorularına verdikleri yanıtlar değerlendirilmiştir.

Tablo: 1
Yükümlülerin Cinsiyet Durumu

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde
Erkek	327	69,6	69,6
Kadın	143	30,4	30,4
Toplam	470	100,0	100,0

Tablo: 2
Yükümlülerin Yaş Dağılımı

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde
18–30	162	34,5	34,5
31–40	159	33,8	33,8
41–60	136	28,9	28,9
61 ve yukarısı	13	2,8	2,8
Toplam	470	100,0	100,0

Cinsiyet dağılımına ilişkin verilere göre, ankete katılanların %69,6 sı erkek, %30,4'ü kadın yükümlülerden oluşmaktadır (Tablo: 1). Deneklerin yaş itibarıyla, %34,5'i 18–30 yaş aralığında, %33,8'i 31–40 yaş aralığında, %28,9'u 41–60 yaş aralığında ve %2,8'i de 61 yaş ve üzerinde yer almaktadır. Başka bir deyişle, ankete katılan yükümlülerin %68,3'ü, yani üçte ikisi 40 yaş ve altında yer almaktadır (Tablo: 2). Bu durumda, anketi yanıtlayan yükümlülerin görece genç ve orta yaş grubunda olduğu söylenebilir.

Tablo: 3
Yükümlülerin Öğrenim Durumu

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde
İlkokul	66	14,0	14,0
Orta öğrenim (Lise öğrenimi dâhil)	161	34,3	34,3
Yüksek öğrenim ve üstü	243	51,7	51,7
Toplam	470	100,0	100,0

Öğrenim durumu bir başka kişisel özelliktir. Buna ilişkin verilere göre ankete katılanların %14'ü ilkököl mezunu, %34,3'ü ortaöğrenim (lise dâhil) mezunu ve geriye kalan %51,7'si ise üniversite ve üstü derecede mezun olanlardır (Tablo: 3). Bu tablo, değişik oranlarda olmakla birlikte, her eğitim düzeyinden yükümlünün ankete katıldığını göstermektedir.

Tablo: 4
Yükümlülerin Kazanç Gruplarına Göre Dağılımı

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde
Ticari kazanç	112	23,8	23,8
Zirai kazanç	9	1,9	1,9
Serbest meslek kazancı	87	18,5	18,5
Ücretli	169	36,0	36,0
Basit usul	41	8,7	8,7
Kurum kazancı	46	9,8	9,8
Diğer	6	1,3	1,3
Toplam	470	100,0	100,0

Deneklerin buldukları kazanç gruplarına ilişkin veriler Tablo: 4’de görülmektedir. Bu açıdan, ankete katılanların %23,8’ini ticari kazanç, %1,9’u zirai kazanç, %18,5’i serbest meslek kazancı, %36’sı ücretliler, %8,7’si basit usule tabi olanlar, %9,8’i kurum kazancı elde edenler, %1,3’ü ise diğer kazanç grubundaki yükümlülerdir. Bu dağılım değişik sayılarda olmakla birlikte, farklı kazanç gruplarındaki yükümlülere büyük ölçüde ulaşıldığını göstermektedir.

Tablo: 5
İşletmelerin Faaliyet Süreleri

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde
1–10	153	32,6	32,6
11–20	97	20,6	20,6
21–30	29	6,2	6,2
31 ve daha yukarı	9	1,9	1,9
İşletme sahibi değilim	182	38,7	38,7
Toplam	470	100,0	100,0

Tablo: 5’deki veriler, ankete katılan kişi ve kurumların yükümlü oldukları sürelerin dağılımını yansıtmaktadır. Buna göre, 1–10, 11–20, 21–30 ve 31 yıl ve daha yukarı süredir devam eden yükümlülerin oranı sırasıyla %32,6; %20,6, %6,2, %1,9’dur. İşletme sahibi olmadıklarını belirten diğer yükümlüler oranı ise %38,7 oranındadır. Buna göre ankete katılanlardan bir işletme sahibi olarak yükümlü olduklarını beyan edenler, toplam içerisinde %61,3 ağırlıktadır ve bunlardan da yalnızca %1,9’u 31 yıl ve daha uzun süredir faaliyette bulunmaktadırlar. Dolayısıyla işletmelerin büyük bir kısmının (%59,4) faaliyet sürelerinin 30 yıl ve daha az olduğu, bunların da yarısının 1–10 yıl arasında faaliyet gösterdiği anlaşılmaktadır. Bu verilerle işletmelerin önemli bir kısmının kuruluş ya da gelişme aşamasındaki genç işletmeler oldukları söylenebilir.

4.6. Araştırmanın Bulguları

Bölgede yaşayan vergi mükelleflerinin öncelikle kendilerine yöneltilen anket sorularına verdikleri yanıtların yüzde olarak ağırlıkları saptanmış; daha sonra, farklı değişkenler arasındaki ilişki (bağımlılık), çapraz tablolar oluşturularak değerlendirilmiştir. Böylece, mükelleflerin, cinsiyet, yaş ve öğrenim durumu itibarıyla kişisel özelliklerinin sorulara verdikleri cevapları ne yönde değiştirdiği belirlenmeye çalışılmıştır.

4.6.1. Sıklık Dağılımı Analizi Sonuçları

4.6.1.1. Vergi Yükü Algılaması Hakkındaki Görüşler

Yükümlülerin ödedikleri vergilerin yükünü nasıl hissettiklerini anlamak amacıyla, “*Ödediğiniz verginin yükünü nasıl buluyorsunuz?*” şeklindeki soruya verdikleri yanıtların dağılımı Tablo: 6’da görülmektedir. Buna göre; 470 kişilik bir yükümlü kitlesinin 243’ü (%51,7) ödedikleri vergileri ağır, 116’sı (%24,7) çok ağır, 101’i (%21,5) normal ve 10’u da (%2,1) az bulduklarını belirtmişlerdir. Bu veriler, çok ağır ve ağır seçeneklerini işaretleyenleri birlikte düşündüğümüz zaman vergi yükümlülerinin %76,4 gibi büyük bir çoğunluğunun ödedikleri vergilerin yüklerini ağır ve çok ağır olarak hissettiklerini göstermektedir. Başka bir deyişle, yükümlülerin $\frac{3}{4}$ ’ü kendilerini subjektif vergi yükü denilen vergi baskısı altında hissetmektedirler.

Tablo: 6
Yükümlülerin Vergi Yükü
Algılaması

	Sıklık	Yüzde	Geçerli %
Çok ağır	116	24,7	24,7
Ağır	243	51,7	51,7
Normal	101	21,5	21,5
Az	10	2,1	2,1
Toplam	470	100,0	100,0

Tablo: 7
Ödenen Vergilerle Devletten Alınan Hizmetler
Arasında Doğru Orantılı Bir İlişki Kurma

	Sıklık	Yüzde	Geçerli %
Evet	51	10,9	10,9
Hayır	235	50,0	50,0
Zaman zaman	184	39,1	39,1
Toplam	470	100,0	100,0

4.6.1.2. Vergilerle Devletten Sağlanan Hizmetler Arasında İlişki Kurma ve Kamu Harcamalarının Yükümlülere İzlenmesi Hakkındaki Görüşler

Yükümlülerin ödedikleri vergilerin kamu hizmeti olarak tekrar kendilerine geri dönüp/ dönmemesine ilişkin düşüncelerini ölçme amacıyla “*Ödediğiniz vergi ile devletten sağladığınız hizmet arasında doğru orantılı bir bağ kuruyor musunuz?*” şeklinde yöneltilen soruya verilen yanıtların dağılımı Tablo: 7’de görülmektedir. Buna göre, ankete katılan 470 kişiden 235’i (%50) hayır, 184’ü (%39,1) zaman zaman ve geriye kalan 51 kişi de (%10,9) evet yanıtını vermişlerdir. Bu sonuçlar deneklerin yarısının ödedikleri vergilerle, aldıkları kamu hizmeti arasında paralel bir bağ kuramadıklarını göstermektedir ki, bu da bireylerin subjektif vergi yüklerini olumsuz yönde etkileyen bir unsurdur. %39,1’lik kesim, alınan kamu hizmeti ile ödenen vergiler arasında bekledikleri oranda bir bağ kuramadıklarını ifade etmişlerdir. Bu ilişkiyi kuranların oranı ise %10,9 gibi oldukça düşük bir orandadır. Burada, vergilerin niteliğini ve alınma gerekçelerini açıklayan teorilerden yararlanma ilkesi uyarınca, yükümlülerin kamu hizmetlerinden bir yarar elde etmenin karşılığı olarak vergi vermeleri gerektiğini düşündüklerini, böyle bir karşılık beklentisi içerisine girdiğini; ancak, bu beklentilerini gerçekleştiremediklerini söyleyebiliriz.

Kamu harcamalarının yükümlülere izlenip izlenmediğini anlamak amacıyla, “Yükümlü olarak, devlet harcamalarının yöneldiği alanları ve yapıma şeklini izliyor ve bunları ödediğiniz vergilerle ilişkilendirerek değerlendirmedi buluyor musunuz?” şeklinde bir soru yöneltilmiştir. Deneklerin 256’sı (%54,5) izliyorum ve kendimce

değerlendirmeler yapıyorum, 108'i (%23) yalnızca izliyorum, 63'ü (%13,4) bu konuda bilgi sahibi değilim ve geriye kalan 43'ü de (%9,1) izlemiyorum yanıtını vermişlerdir. Bu dağılım, vergi yükümlülerinin birer vatandaş olarak ödedikleri vergilerin nerelerde ve nasıl harcadığını genel olarak izledikleri sonucunu vermektedir. Ankete katılanların 3/4'den çoğu kamu harcamalarının yöneldiği alanları ve yapıma şeklini izlemektedirler. Bu yüksek oran, yükümlülerin görece bilinçli olduğu yönünde bir kanıt olarak değerlendirilebilir.

Tablo: 8
Yapılan Kamu Harcamalarının Yükümlülerce İzlenip İzlenmemesi

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde
Yalnızca izliyorum	108	23,0	23,0
İzliyorum ve kendimce değerlendirmeler yapıyorum	256	54,5	54,5
İzlemiyorum	43	9,1	9,1
Bu konuda bilgi sahibi değilim	63	13,4	13,4
Toplam	470	100,0	100,0

4.6.1.3. Yolsuzluğun Tanımı ve Önleme Yollarına İlişkin Düşünceler

Yolsuzluğu nasıl tanımladıklarına ilişkin soruya, deneklerin 193'ü (%41,1) hırsızlık, 140'ı (%29,8) haksız kazanç, 65'i (%13,8) rüşvet, 16'sı (%3,4) adam kayırma, 14'ü (%3) siyasi popülizm, 10'u (%2,1) hemşehri/akraba kayırma ve diğer şekillerde yanıtlamışlardır. Bu dağılım, ankete katılan vergi yükümlülerinin yaklaşık 3/4'ünün (%70,9) yolsuzluğu hırsızlık ve haksız kazanç olarak değerlendirdiklerini göstermektedir.

Tablo: 9
Yükümlülerin Yolsuzluğu Nasıl Tanımladıklarının Dağılımı

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde
Hırsızlık	193	41,1	41,1
Adam Kayırma	16	3,4	3,4
Haksız Kazanç	140	29,8	29,8
Hemşehri/Akraba Kayırma	10	2,1	2,1
Siyasi Popülizm	14	3,0	3,0
Rüşvet	65	13,8	13,8
Diğer	32	6,8	6,8
Toplam	470	100,0	100,0

Yolsuzluğu önleme yollarının neler olduğuna ilişkin soruya verilen yanıtlara göre, deneklerin 100'ü (%21,3) ahlaki değerlerle, 73'ü (%15,5) yasal düzenlemelerle, 94'ü (%20) eğitimle, 78'i (%16,6) cezayla, 68'i (%14,5) adil gelir dağılımıyla, 39'u (%8,3) şeffaflıkla, 18'i (%3,8) refah artışıyla yolsuzluğun önlenebileceğine inanmaktadırlar. Bu dağılım yolsuzluğun önlenmesi ile ilgili olarak, alınacak tedbirlerin bir veya birkaç unsura değil de bir politika setine dayanmasının daha doğru olacağını göstermektedir.

Tablo: 10
Yolsuzluğu Önleme Yolları

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde
Eğitimle	94	20,0	20,0
Cezayla	78	16,6	16,6
Ahlâki değerlerle	100	21,3	21,3
Yasal düzenlemelerle	73	15,5	15,5
Adil gelir dağılımıyla	68	14,5	14,5
Refah artışıyla	18	3,8	3,8
Şeffaflıkla	39	8,3	8,3
Toplam	470	100,0	100,0

4.6.1.4. Yolsuzluğun En Çok Yoğunlaştığı Gruplara İlişkin Düşünceler

Yükümlülerin yolsuzluğun en çok yoğunlaştığı grupların neler olduğuna ilişkin soruya verdikleri yanıtların dağılımı Tablo: 11'deki gibidir. Bu soruyu, ankete katılan yükümlülerin 191'i (%40,6) siyasiler, 164'ü (%34,9) kamu görevlileri, 83'ü (%17,7) işadamları, 12'si (%2,6) bankacılar, 20'si (%4,3) diğer gruplar şeklinde yanıtlamışlardır. Buna göre deneklerin 3/4'ü (%75,5), kamu görevlileri ile siyasilerin (iktidar partisi ya da partileri yoluyla yapılan yolsuzluk) en çok yolsuzluk yapan gruplar olduğu inancındadırlar. Bu sonuçlar, yolsuzlukla mücadelenin öncelikle siyasilerden başlaması ve yolsuzluk alanında özellikle kamu sektöründe çalışanlarla ilgili yapılacak reformların yeterince kapsamlı ve caydırıcı olması gerektiğine ilişkin önemli bir kanıt olarak değerlendirilebilir.

Tablo: 11
Yolsuzluğun En Çok Yoğunlaştığı Gruplar

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde
İşadamları	83	17,7	17,7
Siyasiler	191	40,6	40,6
Kamu Görevlileri	164	34,9	34,9
Bankacılar	12	2,6	2,6
Diğer	20	4,3	4,3
Toplam	470	100,0	100,0

4.6.1.5. Yolsuzluğun En Çok Yoğunlaştığının Düşünüldüğü Kamu Görevli Grupları

Yolsuzluğun en çok yoğunlaştığı düşünülen kamu çalışma alanlarına ilişkin soruyu, deneklerin 58'i (%12,3) tapu kadastro çalışanları, 55'i (%11,7) gümrük çalışanları, 46'sı (%9,8) polisler, 34'ü (%7,2) maliyeciler, 20 si (%4,3) belediye çalışanları, 10'u (%2,1) adliye çalışanları, 19'u (%4) diğer kamu görevlileri şeklinde yanıtlamışlardır (Tablo: 12). Çıkan sonuçlardan da görüleceği üzere, kamu kesimindeki çalışanlarda, belli alanlarda toplulaşma olmakla birlikte, geniş ölçüde yolsuzluk vardır. Dolayısıyla yolsuzlukla mücadele için yapılacak reformlarda bu durumun özenle dikkate alınması gerektiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Tablo: 12
Yükümlülerin Yolsuzluğun En Çok Yoğunlaştığını Düşündüğü Kamu Görevlisi Gruplarının Dağılımı

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde
Adliye çalışanları	10	2,1	4,1
Belediye çalışanları	20	4,3	8,3
Gümrük çalışanları	55	11,7	22,7
Maliyeciler	34	7,2	14,0
Polisler	46	9,8	19,0
Tapu kadastro çalışanları	58	12,3	24,0
Diğer	19	4,0	7,9
Toplam	242	51,5	100,0
Boş	228	48,5	
Toplam	470	100,0	

Tablo: 13
Yükümlülerin Yolsuzluğun Sonuçlarının Kendilerine Olumsuz Yansıyor Yansımadığına İlişkin İnançlarının Dağılımı

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde
Kesinlikle inanıyorum	279	59,4	59,4
İnanıyorum	148	31,5	31,5
İnanmıyorum	15	3,2	3,2
Kesinlikle inanmıyorum	17	3,6	3,6
Bilmiyorum	11	2,3	2,3
Toplam	470	100,0	100,0

4.6.1.6. Yolsuzluğun Sonuçlarının Yükümlülere Olumsuz Yansıyor Yansımadığına İlişkin Düşünceler

Yükümlülerin yolsuzluğun sonuçlarının kendilerine olumsuz olarak yansıyor yansımadığına ilişkin soruya verdikleri yanıtlar Tablo: 13 de gösterilmiştir. Buna göre, ankete katılan yükümlülerin 279'u (%59,4) kesinlikle inanıyorum, 148'i (%31,5) inanıyorum, 15'i (%3,2) inanmıyorum, 17'si (%3,6) kesinlikle inanmıyorum, 11'i bilmiyorum (%2,3) şeklinde cevaplamışlardır. Görüldüğü üzere ankete katılan 470 yükümlüden 427'si (%90,9) kesinlikle inanıyorum ve inanıyorum yanıtını vermişlerdir. Bu yüksek oran, yolsuzluğun olumsuz sonuçlarının farkında olduğuna ilişkin güçlü bir karine olarak algılanabilir. Bu oran aynı zamanda, yolsuzlukla mücadelenin en önemli unsurlarından birisi olan kamuoyu desteğinin yeterince bulunduğu şeklinde de değerlendirilebilir.

4.6.1.7. Yükümlülerin Türkiye'nin En Önemli Üç Sorununa İlişkin Düşünceleri

Türkiye'nin en önemli üç sorununun neler olduğuna ilişkin soruya verilen yanıtların dağılımı Tablo: 14 deki gibidir. Bu soruyu deneklerin 187'si (%39,8) işsizlik, 97'si (%20,6) yolsuzluk, 74'ü (%15,7) din ve vicdan özgürlüğü, 38'i (%8,1) terör, 36'sı (%7,7) demokrasi ve insan hakları, 34'ü (%7,2) yoksulluk, 4'ü (%0,9) diğer olarak

yanıtlamışlardır. Dolayısıyla, ankete katılanlar, Türkiye'nin en önemli üç sorununu İşsizlik, Yolsuzluk ve Din ve Vicdan Özgürlüğü olarak sıralamaktadırlar.

Tablo: 14
Yükümlülere Göre Türkiye'nin En Önemli Üç Sorununun Dağılımı

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde
İşsizlik	187	39,8	39,8
Terör	38	8,1	8,1
Yoksulluk	34	7,2	7,2
Demokrasi ve insan hakları	36	7,7	7,7
Yolsuzluk	97	20,6	20,6
Din ve vicdan özgürlüğü	74	15,7	15,7
Diğer	4	0,9	0,9
Toplam	470	100,0	100,0

4.6.1.8. Yükümlülerin Yolsuzluk Yapanların Gereğince Cezalandırılıp Cezalandırılmadıklarına İlişkin Düşünceleri

Yolsuzluk yapanların gereğince cezalandırılıp cezalandırılmadıklarına ilişkin soruya, ankete katılanların 432'si (%91,9) hayır, 6'sı (%1,3) evet, 32'si (%6,8) bilmiyorum yanıtını vermişlerdir. Dolayısıyla çok büyük bir çoğunluk (%91,9) yolsuzluk yapanların gereği kadar cezalandırılmadıklarına inanmaktadır. Bu durum, yolsuzlukla mücadelede alınan önlemlerin ve uygulanan cezai yaptırımların yeterli olmadığı görüşünün halk tarafından geniş ölçüde paylaşıldığını göstermektedir.

Tablo: 15
Yükümlülerin Ülkemizde Yolsuzluk Yapanların Gereğince Cezalandırılıp Cezalandırılmadıklarına Olan İnançları

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde
Evet	6	1,3	1,3
Hayır	432	91,9	91,9
Bilmiyorum	32	6,8	6,8
Toplam	470	100,0	100,0

4.6.1.9. Yükümlülerin Yolsuzluk Yapanların Gereğince Cezalandırılmama Nedenlerine İlişkin Görüşleri

Yolsuzluk yapanların gereğince cezalandırılmama nedenlerine ilişkin olarak yöneltilen soruyu deneklerin 129'u (%27,4) cezaların yetersiz olması, 112'si (23,8) yasal boşluklar, 104'ü (%22,1) siyasi iktidarların göz yumması, 90'ı (%19,1) yargıdaki gecikmeler, 22'si (%4,7) kamuoyu baskısının yetersizliği, 7'si (%1,5) medyanın gereken önemi vermemesi, 6'sı (%1,3) diğer şeklinde yanıtlamışlardır. Verilerin dağılımına göre, ankete katılanların büyük bir çoğunluğu (%70,3) yargı alanında yeni düzenlemelere (yasal boşluklar, cezaların yetersiz olması, yargıdaki gecikmeler) gibi nedenlerle ihtiyaç olduğunu düşünmektedir. Bu konudaki bir başka önemli neden de, ankete katılanların %22,1'inin iktidar partisi ya da partilerinin kendi dönemlerinde yapılan yolsuzlukları göz ardı ettiklerini düşünmeleridir.

Tablo: 16
Yükümlülerin Yolsuzluk Yapanların Gereğince Cezalandırılmama Nedenleri Hakkında Görüşleri

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde
Yasal boşluklar	112	23,8	23,8
Yargıdaki gecikmeler	90	19,1	19,1
Cezaların yetersiz olması	129	27,4	27,4
Siyasal iktidarların göz yumması	104	22,1	22,1
Kamuoyu baskısının yetersizliği	22	4,7	4,7
Medyanın gereken önemi vermemesi	7	1,5	1,5
Diğer	6	1,3	1,3
Toplam	470	100,0	100,0

4.6.1.10. Yükümlülerin Kamu Harcamalarında Savurganlığın Olup Olmadığına İlişkin Görüşleri

Kamu harcamalarında savurganlığın olup/olmadığına ilişkin soruya, ankete katılan yükümlülerin 358'i (%76,2) evet, 112'si (%23,8) hayır yanıtını vermişlerdir. Bu durumda, ankete katılanların $\frac{3}{4}$ gibi önemli bir çoğunluğunun kamu harcamalarında savurganlığın yapıldığı görüşünü paylaştıkları söylenebilir.

Tablo: 17
Kamu Harcamalarında Savurganlık Olup Olmadığına İlişkin Görüşler

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde
Evet	358	76,2	76,2
Hayır	112	23,8	23,8
Toplam	470	100,0	100,0

4.6.2. Çapraz Dağılım Analizi Sonuçları

Anket sorularının değişkenleri ve kavramları arasındaki ilişkilerin incelenmesi için çapraz tablolar oluşturularak ki-kare (χ^2) testi ve korelasyon analizleri veri alınarak değerlendirilmeler yapılmıştır.

Çapraz tablo analizlerinde iki değişkenin birbirinden bağımsız olması, aralarında bir ilişkinin olmaması anlamına gelmektedir. Sosyal bilimlerde yapılan araştırmalarda genellikle ki-kare testi yaygın olarak ve iki değişkenin bağımsızlığını ölçmede kullanılmaktadır. Başka bir deyişle ki-kare testi bir çapraz tabloda yer alan değişkenler arasındaki gözlenen ilişkinin istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığını test etmek için kullanılmaktadır ve %5 anlamlılık seviyesinde Null Hipotezine göre değişkenler arasında ilişki yoktur varsayımına dayanmakta ve bu test edilmektedir. Bulunan Pearson ki-kare değeri (p katsayısı) %5'den küçükse, iki değişken arasında anlamlı bir ilişkinin varlığı (Null hipotezinin kabulü), %5'den büyükse yokluğu (Null hipotezinin reddi) söz konusudur (Altunışık vd., 2004: 189–197).

Ki-kare analizi sonucunda değişkenler arasında bir ilişkinin olmadığını bulması (Null hipotezinin kabul edilmesi durumu) iki değişken arasında ilişkinin olmaması anlamına gelmez. Nedeni, değişkenler arasında doğrusal olmayan bir yapı söz

konusu olabilir. Bu durumda, korelasyon katsayısına bakılarak iki değişken arasındaki doğrusal ilişkinin veya bağımlılığın şiddeti belirlenerek analiz yapılmaktadır. Anketimiz parametrik olmayan (non-parametrik) bir ölçüm yapmak için düzenlendiğinden iki değişken arası ilişkilerin belirlenmesinde Sperman-rank korelasyonu test edilerek analiz yapılmıştır. Sperman-rank korelasyon katsayısı “r” harfi ile gösterilmiştir. “r” katsayısı +1 ile -1 arasında değer alabilmektedir. Bu katsayı +1’e yaklaştığında değişkenler arasındaki doğrusal ilişkinin artmakta, -1’e yaklaştığında ise iki değişken arasında negatif bir ilişkinin artmakta olduğu anlamı ortaya çıkmaktadır (Altunışık vd., 2004: 197–200).

Araştırmanın bu bölümü, yükümlülerin cinsiyetlerine, yaşlarına ve öğrenim durumlarına göre farklı değişkenlerin test edildiği çapraz tabloların analiz edilmesi suretiyle, ankete katılan yükümlülerin tercihlerine ilişkin genelleştirmeye elverişli daha ayrıntılı bilgi edinme amacı taşımaktadır.

Tablo: 18
Yükümlülerin Cinsiyetlerine Göre Verginin Tanımı

Ki-Kare Testleri: Pearson Ki-Kare Değ: 10.020 P Değ. Anlamlılık Düzeyi: 0.040 Korelasyon: Sperman Kor. Kats: (r): 0.711		Verginin tanımına ilişkin görüşler					Toplam
		Zorunlu bir ödemedir	Kamu hizmetlerinin karşılığıdır	Bir ödevdir	Bir yüküdür	Teşebbüs kabiliyetini engellemektedir	
Yükümlülerin cinsiyet durumu	Erkek	80	118	73	46	10	327
		%24,5	%36,1	%22,3	%14,1	%3,1	%100,0
		%17,0	%25,1	%15,5	%9,8	%2,1	%69,6
	Kadın	41	37	28	34	3	143
		%28,7	%25,9	%19,6	%23,8	%2,1	%100,0
		%8,7	%7,9	%6,0	%7,2	%0,6	%30,4
Toplam		121	155	101	80	13	470
		%25,7	%33,0	%21,5	%17,0	%2,8	%100,0

Tablo: 19
Yükümlülerin Cinsiyetlerine Göre Yolsuzluk Tanımlamalarının Dağılımı

Ki-Kare Testleri: Pearson Ki-Kare Değ: 11.202 P Değ. Anlamlılık Düzeyi: 0.082 Korelasyon: Sperman Kor. Kats: (r): 0.911		Yolsuzluk tanımlamalarının dağılımı						Toplam	
		Hırsızlık	Adam Kayırma	Haksız Kazanç	Hemşehri/ Akraba Kayırma	Siyasi Popülizm	Rüşvet		Diğer
Yükümlülerin cinsiyet durumu	Erkek	137	13	95	5	11	50	16	327
		%41,9	%4,0	%29,1	%1,5	%3,4	%15,3	%4,9	%100,0
		%29,1	%2,8	%20,2	%1,1	%2,3	%10,6	%3,4	%69,6
	Kadın	56	3	45	5	3	15	16	143
		%39,2	%2,1	%31,5	%3,5	%2,1	%10,5	%11,2	%100,0
		%11,9	%0,6	%9,6	%1,1	%0,6	%3,2	%3,4	%30,4
Toplam		193	16	140	10	14	65	32	470
		%41,1	%3,4	%29,8	%2,1	%3,0	%13,8	%6,8	%100,0

4.6.2.1. Yükümlülerin Cinsiyetlerine Göre Anket Sorularına Verdikleri Yanıtların Dağılımı

Cinsiyet durumu esas alınarak yapılan çapraz analiz bulgularına göre, erkekler daha çok vergiyi kamu hizmetlerinin bir karşılığı olarak; kadınlar ise daha çok zorunlu bir ödeme olarak tanımlamaktadır (Tablo: 18). Çapraz analiz sonuçlarını gösteren bu tabloda görülen istatistiksel verilere (p değeri ve r katsayısı) bakıldığında, değişkenler arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu ve açıklayıcı değişkenin açıklanan değişkeni açıklama gücünün

yeterli düzeyde olduğu görülmektedir. Yani verginin tanımındaki değişimler yükümlülerin erkek veya kadın olmalarından etkilenmektedir.

Tablo: 19’da yükümlülerin cinsiyet durumuna göre, yolsuzluğu nasıl tanımladıklarına ilişkin görüşlerinin dağılımı görülmektedir. Tabloya göre, yolsuzluğu erkekler daha çok hırsızlık; kadınlar ise daha çok haksız kazanç olarak değerlendirmektedirler. Çapraz analiz açısından, bu sonuçların anlamlı olduğu ve değişkenler arasında yüksek oranda korelasyonun olduğu (%91,1) görülmektedir. Bu da, yükümlülerin yolsuzluğa ilişkin tanımlamalarının cinsiyet farklılığından büyük ölçüde etkilendiğini göstermektedir.

Tablo: 20’ye göre erkekler yolsuzluğun sırasıyla ahlaki değerlerle, eğitimle ve cezayla; kadınlar ise sırasıyla yasal düzenlemelerle, eğitimle ve ahlaki değerlerle önlenebileceğini düşünmektedirler. P değeri anlamlılık düzeyinin %2,4 olması değişkenler arasında anlamlı bir ilişkinin olduğunu, yani ilişki düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir. Açıklayıcı (bağımsız) değişken ve açıklanan (bağımlı) değişken arasında doğrusal bir ilişki vardır, fakat bu ilişkinin derecesi çok yüksek değildir (r: %62,8).

Tablo: 20
Yükümlülerin Cinsiyetlerine Göre Yolsuzluğu Önleme Yollarının Dağılımı

Ki-Kare Testleri: Pearson Ki-Kare Değ: 14.591 P Değ. Anlamlılık Düzeyi: 0.024 Korelasyon: Sperman Kor. Kats: (r): 0.628		Yolsuzluğu önleme yolları							Toplam
		Eğitimle	Cezayla	Ahlaki değerlerle	Yasal düzenlemelerle	Adil gelir dağılımıyla	Refah artışıyla	Şeffaflıkla	
Yükümlülerin cinsiyet durumu	Erkek	65	57	75	40	52	9	29	327
		%19,9	%17,4	%22,9	%12,2	%15,9	%2,8	%8,9	%100,0
		%13,8	%12,1	%16,0	%8,5	%11,1	%1,9	%6,2	%69,6
	Kadın	29	21	25	33	16	9	10	143
		%20,3	%14,7	%17,5	%23,1	%11,2	%6,3	%7,0	%100,0
		%6,2	%4,5	%5,3	%7,0	%3,4	%1,9	%2,1	%30,4
Toplam		94	78	100	73	68	18	39	470
		%20,0	%16,6	%21,3	%15,5	%14,5	%3,8	%8,3	%100,0

Tablo: 21
Yükümlülerin Cinsiyetlerine Göre Yolsuzluğun En Çok Yoğunlaştığı Kamu Görevlisi Gruplarının Dağılımı

Ki-Kare Testleri: Pearson Ki-Kare Değ: 7.107 P Değ. Anlamlılık Düzeyi: 0.307 Korelasyon: Sperman Kor. Kats: (r): 0.940		Yolsuzluğun en çok yoğunlaştığı düşünülen kamu görevlisi grupları							Toplam
		Adliye çalışanları	Belediye çalışanları	Gümrük çalışanları	Maliyeciler	Polisler	Tapu kadastro çalışanları	Diğer	
Yükümlülerin cinsiyet durumu	Erkek	9	12	40	21	29	45	12	168
		%5,4	%7,1	%23,8	%12,5	%17,3	%26,8	%7,1	%100,0
		%3,7	%5,0	%16,5	%8,7	%12,0	%18,6	%5,0	%69,4
	Kadın	1	8	15	13	17	13	7	74
		%1,4	%10,8	%20,3	%17,6	%23,0	%17,6	%9,5	%100,0
		%0,4	%3,3	%6,2	%5,4	%7,0	%5,4	%2,9	%30,6
Toplam		10	20	55	34	46	58	19	242
		%4,1	%8,3	%22,7	%14,0	%19,0	%24,0	%7,9	%100,0

Tablo: 21 yükümlülerin cinsiyet durumuna göre, yolsuzluğun en çok yoğunlaştığını düşündükleri kamu görevlilerinin dağılımını yansıtmaktadır. Erkekler yolsuzluğun daha çok sırasıyla tapu kadastro çalışanları, gümrük çalışanları, polisler, maliyeciler, belediye çalışanları, adliye çalışanları gruplarında yoğunlaştığını; kadınlar ise

daha çok sırasıyla polisler, gümrük çalışanları, tapu kadastro çalışanları, maliyeciler, belediye çalışanları, adliye çalışanları gruplarında rastlandığını düşünmektedir. İstatistiksel verilere bakıldığında ise, p değeri anlamlılık düzeyi düşük, fakat açıklayıcı (bağımsız) değişken ve açıklanan (bağımlı) değişken arasında kuvvetli bir doğrusal bir ilişki bulunmaktadır. Yani, yükümlülerin cinsiyetlerinin farklılaşması ile birlikte yolsuzluğun en çok yoğunlaştığını düşündükleri gruplar değişmektedir.

Tablo: 22'ye göre erkekler Türkiye'nin en önemli sorunlarını sırasıyla İşsizlik, Yolsuzluk, Din ve vicdan özgürlüğü, Yoksulluk, Terör, Demokrasi ve insan hakları; kadınlar ise yine sırasıyla işsizlik, Yolsuzluk, Din ve vicdan özgürlüğü, Demokrasi ve İnsan Hakları, Terör ve Yoksulluk olarak değerlendirmektedirler. Dolayısıyla hem erkekler, hem de kadınlar Türkiye'nin en önemli sorunu olarak işsizliği ve daha sonra ise yolsuzluğu görmektedirler. Değişkenler arasındaki çapraz analiz için ortaya çıkan istatistiksel verilere bakıldığında ise, p değeri anlamlılık düzeyinin oldukça yüksek olduğu, yani yükümlülerin cinsiyetinin değişmesinin Türkiye'nin en önemli üç sorununa ilişkin görüşleri değiştirdiği görülmektedir. Bunu karşın değişkenler arasındaki korelasyon doğrusal biçimdedir, fakat zayıftır.

Tablo: 22
Yükümlülerin Cinsiyetlerine Göre Türkiye'nin En Önemli Üç Sorununun Dağılımı

Ki-Kare Testleri: Pearson Ki-Kare Değ: 13.419 P Değ. Anlamlılık Düzeyi: 0.037 Korelasyon: Sperman Kor. Kats: (r): 0.062		Yükümlülere göre Türkiye'nin en önemli üç sorununun dağılımı							Toplam
		İşsizlik	Terör	Yoksulluk	Demokrasi ve insan hakları	Yolsuzluk	Din ve vicdan özgürlüğü	Diğer	
Yükümlülerin cinsiyet durumu	Erkek	120	26	29	23	71	57	1	327
		%36,7	%8,0	%8,9	%7,0	%21,7	%17,4	%0,3	%100,0
		%25,5	%5,5	%6,2	%4,9	%15,1	%12,1	%0,2	%69,6
	Kadın	67	12	5	13	26	17	3	143
		%46,9	%8,4	%3,5	%9,1	%18,2	%11,9	%2,1	%100,0
		%14,3	%2,6	%1,1	%2,8	%5,5	%3,6	%0,6	%30,4
Toplam		187	38	34	36	97	74	4	470
		%39,8	%8,1	%7,2	%7,7	%20,6	%15,7	%0,9	%100,0

Tablo: 23
Yükümlülerin Cinsiyetlerine Göre Kamu Harcamalarında Bir Savurganlığın Olup Olmadığına İlişkin Görüşleri

Ki-Kare Testleri: Pearson Ki-Kare Değ: 6.794 P Değ. Anlamlılık Düzeyi: 0.009 Korelasyon: Sperman Kor. Kats: (r): -0.120		Kamu harcamalarında bir savurganlığın olup olmadığına ilişkin görüşleri		Toplam
		Evet	Hayır	
Yükümlülerin cinsiyet durumu	Erkek	238	89	327
		%72,8	%27,2	%100,0
		%50,6	%18,9	%69,6
	Kadın	120	23	143
		%83,9	%16,1	%100,0
		%25,5	%4,9	%30,4
Toplam		358	112	470
		%76,2	%23,8	%100,0

Ankete katılan kadın yükümlülerin %83,9'u; erkek yükümlülerin ise %72,8'i kamu harcamalarında savurganlığın yapıldığını düşünmektedirler (Tablo: 23). Bu verilerle, kadınlar erkeklerle karşılaştırıldığında daha çok savurganlık yapıldığı görüşündedirler. Bu tabloda yer alan istatistiksel veriler de açıklayıcı değişkenin açıklanan değişkeni açıklamada yeterli olduğunu, fakat korelasyonun negatif yönde olduğunu göstermektedir.

Tablo: 24
Yükümlülerin Yaşlarına Göre Verginin Tanımı

Ki-Kare Testleri: Pearson Ki-Kare Değ: 17.710 P Değ. Anlamlılık Düzeyi: 0.102 Korelasyon: Sperman Kor. Kats: (r): 0.103		Verginin tanımına ilişkin görüşler					Toplam
		Zorunlu bir ödemedir	Kamu hizmetlerinin karşılığıdır	Bir ödevdir	Bir yüküttür	Teşebbüs kabiliyetini engellemektedir	
Yükümlülerin yaş dağılımı	18–30	46	64	22	26	4	162
		%28,4	%39,5	%13,6	%16,0	%2,5	%100,0
		%9,8	%13,6	%4,7	%5,5	%0,9	%34,5
	31–40	42	50	36	25	6	159
		%26,4	%31,4	%22,6	%15,7	%3,8	%100,0
		%8,9	%10,6	%7,7	%5,3	%1,3	%33,8
	41–60	28	39	40	26	3	136
		%20,6	%28,7	%29,4	%19,1	%2,2	%100,0
		%6,0	%8,3	%8,5	%5,5	%0,6	%28,9
	61 ve yukarı	5	2	3	3	0	13
		%38,5	%15,4	%23,1	%23,1	%0	%100,0
		%1,1	%0,4	%0,6	%0,6	%0	%2,8
Toplam		121	155	101	80	13	470
		%25,7	%33,0	%21,5	%17,0	%2,8	%100,0

Tablo: 25
Yükümlülerin Yaşlarına Göre Yolsuzluk Tanımlamalarının Dağılımı

Ki-Kare Testleri: Pearson Ki-Kare Değ: 31.899 P Değ. Anlamlılık Düzeyi: 0.023 Korelasyon: Sperman Kor. Kats: (r): 0.988		Yolsuzluk tanımlamalarının dağılımı						Toplam	
		Hırsızlık	Adam Kayırma	Haksız Kazanç	Hemşehri/Akraba Kayırma	Siyasi Popülizm	Rüşvet		Diğer
Yükümlülerin yaş dağılımı	18–30	65	7	47	6	3	20	14	162
		%40,1	%4,3	%29,0	%3,7	%1,9	%12,3	%8,6	%100,0
		%13,8	%1,5	%10,0	%1,3	%0,6	%4,3	%3,0	%34,5
	31–40	69	5	47	2	4	19	13	159
		%43,4	%3,1	%29,6	%1,3	%2,5	%11,9	%8,2	%100,0
		%14,7	%1,1	%10,0	%0,4	%0,9	%4,0	%2,8	%33,8
	41–60	53	4	45	2	4	24	4	136
		%39,0	%2,9	%33,1	%1,5	%2,9	%17,6	%2,9	%100,0
		%11,3	%0,9	%9,6	%0,4	%0,9	%5,1	%0,9	%28,9
	61 ve yukarı	6	0	1	0	3	2	1	13
		%46,2	%0	%7,7	%0	%23,1	%15,4	%7,7	%100,0
		%1,3	%0	%0,2	%0	%0,6	%0,4	%0,2	%2,8
Toplam		193	16	140	10	14	65	32	470
		%41,1	%3,4	%29,8	%2,1	%3,0	%13,8	%6,8	%100,0

4.6.2.2. Yükümlülerin Yaşlarına Göre Anket Sorularına Verdikleri Yanıtların Dağılımı

Ödedikleri vergiyi zorunlu bir ödeme ve bir yük olarak görenler daha çok 61 ve yukarı yaş grubundadır. Vergiyi devletçe sunulan kamu hizmetlerinin bir karşılığı sayanlar daha çok 18–30 yaş grubundaki genç yükümlülerdir. Öte yandan, vergiyi bir ödev olarak tanımlayanlar daha çok 41–60 yaş grubunda yer alırken, vergiyi girişimcilik kabiliyetlerini engelleyen bir unsur olarak görenler, daha çok 31–40 yaş grubunda olan yükümlülerdir. Bu tablodaki istatistiksel veriler ise, açıklayıcı değişkenin açıklanan değişkeni açıklamada zayıf kaldığını göstermektedir (P=%10,2). Yani yükümlülerin

vergiyi nasıl tanımladıklarında, hangi yaş grubunda olduklarının etkisi çok değildir. Korelasyon katsayısı da iki değişken arasında doğrusal ilişkinin düşük olduğunu göstermektedir.

Yükümlülerin yaş grupları itibarıyla yolsuzluğu tanımlama şekillerinin dağılımını yansıtan Tablo: 25 de görüleceği üzere; yolsuzluğu hırsızlık olarak değerlendirenler daha çok 61 yaş ve üzerinde olanlar, haksız kazanç olarak değerlendirenler ise daha çok 41–60 yaş arasında olanlardır. İstatistiksel verilere bakıldığında ise, açıklayıcı değişkenin açıklanan değişkeni açıklamada oldukça güçlü olduğu görülmektedir. Yani, yaş grupları farklılaştıkça yolsuzluğun tanımı da farklılaşabilmektedir. İki değişken arasındaki korelasyon katsayısı da çok yüksektir.

Tablo: 26, yükümlülerin yaş grupları ile yolsuzluğu önleme yollarına ilişkin görüşleri arasındaki çapraz analiz bulgularını yansıtmaktadır. Elde edilen verilerden görüleceği üzere, ağırlıklı olarak 18–30 yaş grubu yolsuzluğun yasal düzenlemelerle, 31–40 yaş aralığındakiler ahlaki değerlerle, 41–60 yaş grubundakiler eğitimle, 61 yaş ve üzerindeki yükümlüler ise yolsuzluğun önem derecesi aynı olmak üzere ahlaki değerlerle, adil gelir dağılımıyla ve yasal düzenlemelerle önlenebileceğine inanmaktadırlar. Bu durumda, ileri yaştaki yükümlülerin yaşlarının ve yaşadıkları hayatın verdiği deneyimle ideal çözümü sundukları söylenebilir. Çapraz analiz test sonuçlarına bakıldığı zaman, açıklayıcı değişkenin açıklanan değişkeni açıklamada oldukça güçlü olduğu görülmektedir. Yani, yükümlülere göre yolsuzluğu önlemede etkili yolların ne olduğu, onların yaş gruplarına göre farklılaşabilmektedir. Buna karşın, değişkenler arasındaki korelasyon aynı yönde, fakat düşüktür.

Tablo: 26
Yükümlülerin Yaşlarına Göre Yolsuzluğu Önleme Yollarının Dağılımı

Ki-Kare Testleri: Pearson Ki-Kare Değ: 30,196 P Değ. Anlamlılık Düzeyi: 0,036 Korelasyon: Sperman Kor. Kats: (r): 0,281		Yolsuzluğu önleme yolları							Toplam
		Eğitimle	Cezayla	Ahlaki değerlerle	Yasal düzenlemelerle	Adil gelir dağılımıyla	Refah artışıyla	Şeffaflıkla	
Yükümlülerin yaş dağılımı	18–30	30	27	23	39	28	3	12	162
		%18,5	%16,7	%14,2	%24,1	%17,3	%1,9	%7,4	%100,0
	31–40	31	24	43	16	21	9	15	159
		%19,5	%15,1	%27,0	%10,1	%13,2	%5,7	%9,4	%100,0
	41–60	32	26	31	15	16	6	10	136
		%23,5	%19,1	%22,8	%11,0	%11,8	%4,4	%7,4	%100,0
	61 ve yukarı	1	1	3	3	3	0	2	13
		%7,7	%7,7	%23,1	%23,1	%23,1	%0	%15,4	%100,0
	Toplam	94	78	100	73	68	18	39	470
		%20,0	%16,6	%21,3	%15,5	%14,5	%3,8	%8,3	%100,0

Yaş grupları ile yolsuzluğun en çok yoğunlaştığı düşünülen kamu görevli grupları arasındaki çapraz dağılım Tablo: 27 deki gibidir. Yolsuzluğu daha çok yapan kamu görevlilerini, 18–30 yaş grubundakiler tapu kadastro çalışanları, 31–40 ve 41–60 yaş grubundakiler gümrük çalışanları olarak görmektedirler. 61 yaş ve üzerindeki ise belediye çalışanları, gümrük çalışanları, polisler, tapu kadastro çalışanları ve diğer kamu

çalışanlarının aynı oranda yolsuzluk yaptıklarını düşünmektedirler. Çapraz analiz açısından, açıklayıcı değişkenin açıklanan değişkeni açıklamada zayıf olduğu (P=%69,8) görülmektedir. Yani bu verilere göre, yükümlülerin yolsuzluğun en çok yoğunlaştığı kamu görevlisi grupları hakkındaki görüşlerinin yaş farklılıklarından etkilenmediği görülmektedir. Değişkenler arasındaki korelasyonun düşük çıkması da (%14,2) bu sonucu desteklemektedir.

Tablo: 27
Yükümlülerin Yaşlarına Göre Yolsuzluğun En Çok Yoğunlaştığı Kamu Görevlisi Gruplarının Dağılımı

Ki-Kare Testleri: Pearson Ki-Kare Değ: 14.464 P Değ. Anlamlılık Düzeyi: 0.698 Korelasyon: Sperman Kor. Kats: (r): 0.142		Yolsuzluğun en çok yoğunlaştığı düşünülen kamu görevlisi grupları						Toplam	
		Adliye çalışanları	Belediye çalışanları	Gümrük çalışanları	Maliyeciler	Polisler	Tapu kadastro çalışanları		Diğer
Yükümlülerin yaş dağılımı	18-30	2	6	14	17	14	24	8	85
		%2,4	%7,1	%16,5	%20,0	%16,5	%28,2	%9,4	%100,0
		%0,8	%2,5	%5,8	%7,0	%5,8	%9,9	%3,3	%35,1
	31-40	6	7	21	7	16	19	6	82
		%7,3	%8,5	%25,6	%8,5	%19,5	%23,2	%7,3	%100,0
		%2,5	%2,9	%8,7	%2,9	%6,6	%7,9	%2,5	%33,9
	41-60	2	6	19	10	15	14	4	70
		%2,9	%8,6	%27,1	%14,3	%21,4	%20,0	%5,7	%100,0
		%0,8	%2,5	%7,9	%4,1	%6,2	%5,8	%1,7	%28,9
	61 ve yukarısı	0	1	1	0	1	1	1	5
		%0	%20,0	%20,0	%0	%20,0	%20,0	%20,0	%100,0
		%0	%0,4	%0,4	%0	%0,4	%0,4	%0,4	%2,1
Toplam		10	20	55	34	46	58	19	242
		%4,1	%8,3	%22,7	%14,0	%19,0	%24,0	%7,9	%100,0

Tablo: 28
Yükümlülerin Yaşlarına Göre Türkiye'nin En Önemli Üç Sorununun Dağılımı

Ki-Kare Testleri: Pearson Ki-Kare Değ: 33.828 P Değ. Anlamlılık Düzeyi: 0.013 Korelasyon: Sperman Kor. Kats: (r): 0.111		Türkiye'nin en önemli üç sorununun dağılımı						Toplam	
		İşsizlik	Terör	Yoksulluk	Demokrasi ve insan hakları	Yolsuzluk	Din ve vicdan özgürlüğü		Diğer
Yükümlülerin yaş dağılımı	18-30	77	9	14	11	36	14	1	162
		%47,5	%5,6	%8,6	%6,8	%22,2	%8,6	%0,6	%100,0
		%16,4	%1,9	%3,0	%2,3	%7,7	%3,0	%0,2	%34,5
	31-40	45	18	14	17	31	31	3	159
		%28,3	%11,3	%8,8	%10,7	%19,5	%19,5	%1,9	%100,0
		%9,6	%3,8	%3,0	%3,6	%6,6	%6,6	%0,6	%33,8
	41-60	60	11	5	8	25	27	0	136
		%44,1	%8,1	%3,7	%5,9	%18,4	%19,9	%0	%100,0
		%12,8	%2,3	%1,1	%1,7	%5,3	%5,7	%0	%28,9
	61 ve yukarısı	5	0	1	0	5	2	0	13
		%38,5	%0	%7,7	%0	%38,5	%15,4	%0	%100,0
		%1,1	%0	%0,2	%0	%1,1	%0,4	%0	%2,8
Toplam		187	38	34	36	97	74	4	470
		%39,8	%8,1	%7,2	%7,7	%20,6	%15,7	%0,9	%100,0

Yaş grupları ile Türkiye'nin en önemli sorunlarına ilişkin görüşlerin dağılımı görüleceği üzere; bütün yaş gruplarında, özellikle 18-30 yaş aralığında, işsizlik Türkiye'nin en önemli sorunu olarak ortaya çıkmaktadır. 18-30 ve 31-40 yaş grubu

yolsuzluğu, 41–60 yaş grubu din ve vicdan özgürlüğünü ikinci sorun olarak görmekteyiz. 61 yaş ve üzerindeki ise işsizlik ve yolsuzluğun aynı derecede önemli sorunlar olduğunu düşünmektedirler (Tablo: 28). Burada özellikle genç yaştaki deneklerin (18–30), diğer yaş gruplarına göre işsizliği daha çok hissettiklerini söyleyebiliriz. Yolsuzluk ise, hemen hemen tüm yaş gruplarında ikinci önemli sorun olarak belirtilmiştir. Çapraz analize göre, açıklayıcı değişkenin açıklanan değişkeni açıklamada oldukça güçlü olduğu görülmektedir. Yani, yaş gruplarının değişmesine göre yükümlülerin Türkiye'nin en önemli sorununa ilişkin algıları da değişmektedir. Değişkenler arasındaki korelasyon aynı yönde, fakat düşük gözükmemektedir.

Tablo: 29'da yükümlülerin yaş gruplarına göre kamu harcamalarında savurganlık olup/ olmadığı hakkındaki görüşlerinin dağılımı bulunmaktadır. Tablodan da görüleceği üzere; diğer yaş gruplarına göre 61 yaşın üzerindeki kamusal harcamalarında savurganlık olduğunu düşünenler daha düşük orandadır (%69,2). Buna karşılık, 18–30, 31–40 ve 41–60 yaş grubundaki yükümlüler, kamu harcamalarında savurganlığın olduğunu %70-80'i aşan yüksek oranlarda düşünmektedirler. Bu analizdeki test sonuçları da, açıklayıcı değişkenin açıklanan değişkeni açıklamada güçlü olduğunu göstermektedir. Yani, yükümlülerin yaş grubunun değişmesi, kamu harcamalarında bir savurganlığın olup olmadığı hakkındaki görüşlerini güçlü bir şekilde etkilemektedir. Değişkenler arasındaki ilişki aynı yönde, ama zayıftır.

Tablo: 29
Yükümlülerin Yaşlarına Göre Kamu Harcamalarında Bir Savurganlığın Olup Olmadığına İlişkin Görüşleri

Ki-Kare Testleri: Pearson Ki-Kare Değ: 9.657 P Değ. Anlamlılık Düzeyi: 0.022 Korelasyon: Sperman Kor. Kats: (r): 0.125		Kamu harcamalarında bir savurganlığın olup olmadığına ilişkin görüşler		
		Evet	Hayır	Toplam
Yükümlülerin yaş dağılımı	18–30	137	25	162
		%84,6	%15,4	%100,0
		%29,1	%5,3	%34,5
	31–40	114	45	159
		%71,7	%28,3	%100,0
		%24,3	%9,6	%33,8
	41–60	98	38	136
		%72,1	%27,9	%100,0
		%20,9	%8,1	%28,9
	61 ve yukarı	9	4	13
		%69,2	%30,8	%100,0
		%1,9	%0,9	%2,8
Toplam		358	112	470
		%76,2	%23,8	%100,0

4.6.2.3. Öğrenim Durumlarına Göre Anket Sorularına Verilen Yanıtların Dağılımı

Öğrenim durumu ve ödenen verginin tanımı değişkenleri dağılım verilerine göre, vergiyi zorunlu bir ödeme olarak tanımlayanlar daha çok ortaöğrenim mezunu (lise öğrenimi dahil) yükümlüler, kamu hizmetlerinin bir karşılığı kabul edenler daha çok yüksek öğrenim ve üstü dereceye sahip olan, bir ödev olarak tanımlayanlar daha çok ilköğrenim mezunu olanlar, teşebbüs kabiliyetini engelleyen bir unsur olarak görenler ise, daha çok orta öğrenim (lise öğrenimi dahil) düzeyinde eğitim alanlar arasındadır (Tablo: 30). Bir anlamda, eğitim düzeyi arttıkça vergiyi kamu hizmetlerinin karşılığı olarak

tanımlayan yükümlülerin sayısı da artmaktadır. Çapraz analiz ile ilgili olarak, açıklayıcı değişkenin açıklanan değişkeni açıklamada güçlü olduğu görülmektedir. Çünkü, P değeri %1.9 çıkmış, yani %5'in çok altındadır. Korelasyon katsayısı da yüksek denecek düzeydedir. Bu da, yükümlülerin verginin tanımı hakkındaki görüşlerinin öğrenim düzeylerindeki değişimlerden büyük ölçüde etkilenmekte olduğunun bir göstergesidir.

Tablo: 30
Yükümlülerin Öğrenim Durumlarına Göre Verginin Tanımı

Ki-Kare Testleri: Pearson Ki-Kare Değ: 18.360 P Değ. Anlamlılık Düzeyi: 0.019 Korelasyon: Sperman Kor. Kats: (r): 0.707		Yükümlülerin verginin tanımına ilişkin görüşleri					Toplam
		Zorunlu bir ödemedir	Kamu hizmetlerinin karşılığdır	Bir ödevdir	Bir yüküttür	Teşebbüs kabiliyetini engellemektedir	
Yükümlülerin öğrenim durumu	İlkokul	14	15	23	12	2	66
		%21,2	%22,7	%34,8	%18,2	%3,0	%100,0
		%3,0	%3,2	%4,9	%2,6	%0,4	%14,0
	Orta öğrenim (Lise öğrenimi dâhil)	53	52	30	20	6	161
		%32,9	%32,3	%18,6	%12,4	%3,7	%100,0
		%11,3	%11,1	%6,4	%4,3	%1,3	%34,3
	Yüksek öğrenim ve üstü	54	88	48	48	5	243
		%22,2	%36,2	%19,8	%19,8	%2,1	%100,0
		%11,5	%18,7	%10,2	%10,2	%1,1	%51,7
Toplam		121	155	101	80	13	470
		%25,7	%33,0	%21,5	%17,0	%2,8	%100,0

Diğer yandan çapraz analiz sonuçlarına göre yolsuzluk, tüm eğitim düzeylerinde yükümlüler tarafından, sırasıyla, hırsızlık, haksız kazanç ve rüşvet olarak değerlendirilmektedir (Tablo: 31). Ayrıca, test sonuçları da, açıklayıcı değişkenin açıklanan değişkeni açıklamada güçlü olduğunu göstermektedir. Değişkenler arasındaki korelasyon ise çok güçlü gözükmemektedir.

Tablo: 31
Yükümlülerin Öğrenim Durumlarına Göre Yolsuzluk Tanımlamalarının Dağılımı

Ki-Kare Testleri: Pearson Ki-Kare Değ: 17.680 P Değ. Anlamlılık Düzeyi: 0.126 Korelasyon: Sperman Kor. Kats: (r): 0.553		Yolsuzluk tanımladıklarının dağılımı						Toplam	
		Hırsızlık	Adam Kayırma	Haksız Kazanç	Hemşehri/Akraba Kayırma	Siyasi Popülizm	Rüşvet		Diğer
Yükümlülerin öğrenim durumu	İlkokul	26	2	16	1	2	15	4	66
		%39,4	%3,0	%24,2	%1,5	%3,0	%22,7	%6,1	%100,0
		%5,5	%0,4	%3,4	%0,2	%0,4	%3,2	%0,9	%14,0
	Orta öğrenim (Lise öğrenimi dâhil)	66	10	42	4	5	26	8	161
		%41,0	%6,2	%26,1	%2,5	%3,1	%16,1	%5,0	%100,0
		%14,0	%2,1	%8,9	%0,9	%1,1	%5,5	%1,7	%34,3
	Yüksek öğrenim ve üstü	101	4	82	5	7	24	20	243
		%41,6	%1,6	%33,7	%2,1	%2,9	%9,9	%8,2	%100,0
		%21,5	%0,9	%17,4	%1,1	%1,5	%5,1	%4,3	%51,7
Toplam		193	16	140	10	14	65	32	470
		%41,1	%3,4	%29,8	%2,1	%3,0	%13,8	%6,8	%100,0

Öğrenim durumları ve yolsuzluğu önleme yolları arasındaki çapraz ilişki verilerine göre ilkökul düzeyinde eğitimi olanların yolsuzluğun önlenmesine ilişkin üç önerisi; bunun eğitimle, ceza ile ahlaki değerlerle olacağı şeklindedir. Orta öğrenim (lise dâhil) düzeyinde eğitim alanlara göre yolsuzluk; ahlaki değerler, eğitim ve ceza ile

önlenebilir. Yüksek öğrenim ve üstü için ise, eğitim, yasal düzenlemeler ve ahlaki değerler üzerinde durulmalıdır (Tablo: 32). Sonuç olarak, eğitim düzeyleri ve öncelik sıraları değişimle birlikte, yükümlüler yolsuzlukla mücadele için eğitimi, yasal düzenlemeleri, ahlaki değerleri ve cezayı ön planda tutmaktadırlar. Test sonuçlarına bakıldığında ise, açıklayıcı değişkenin açıklanan değişkeni açıklamada çok az yeterli olduğu görülmektedir. Yani, vergi yükümlülerinin yolsuzluğu önleme yolları hakkındaki düşünceleri öğrenim düzeylerinden pek etkilenmemektedir. Korelasyon katsayısına bakıldığında da açıklayıcı değişkenle açıklanan değişken arasında zayıf bir yönde ilişki söz konusudur.

Tablo: 32
Yükümlülerin Öğrenim Durumlarına Göre Yolsuzluğu Önleme Yollarına İlişkin Görüşleri

Ki-Kare Testleri: Pearson Ki-Kare Değ: 12.735 P Değ. Anlamlılık Düzeyi: 0.389 Korelasyon: Sperman Kor. Kats: (r): 0.129		Yolsuzluğu önleme yolları							Toplam
		Eğitimle	Cezayla	Ahlâki değerlerle	Yasal düzenlemelerle	Adil gelir dağılımıyla	Refah artışıyla	Şeffaflıkla	
Yükümlülerin öğrenim durumu	İlkokul	14	14	14	7	7	2	8	66
		%21,2	%21,2	%21,2	%10,6	%10,6	%3,0	%12,1	%100,0
		%3,0	%3,0	%3,0	%1,5	%1,5	%0,4	%1,7	%14,0
	Orta öğrenim (Lise öğrenimi dâhil)	32	27	44	23	20	6	9	161
		%19,9	%16,8	%27,3	%14,3	%12,4	%3,7	%5,6	%100,0
		%6,8	%5,7	%9,4	%4,9	%4,3	%1,3	%1,9	%34,3
	Yüksek öğrenim ve üstü	48	37	42	43	41	10	22	243
		%19,8	%15,2	%17,3	%17,7	%16,9	%4,1	%9,1	%100,0
		%10,2	%7,9	%8,9	%9,1	%8,7	%2,1	%4,7	%51,7
	Toplam		94	78	100	73	68	18	39
		%20,0	%16,6	%21,3	%15,5	%14,5	%3,8	%8,3	%100,0

Tablo: 33
Yükümlülerin Öğrenim Durumlarına Göre Yolsuzluğun En Çok Yoğunlaştığı Düşünülen Kamu Görevlisi Gruplarının Dağılımı

Ki-Kare Testleri: Pearson Ki-Kare Değ: 12.320 P Değ. Anlamlılık Düzeyi: 0.237 Korelasyon: Sperman Kor. Kats: (r): 0.821		Yolsuzluğun en çok yoğunlaştığı düşünülen kamu görevlisi grupları							Toplam
		Adliye çalışanları	Belediye çalışanları	Gümrük çalışanları	Maliyeciler	Polisler	Tapu kadastro çalışanları	Diğer	
Yükümlülerin öğrenim durumu	İlkokul	0	2	9	2	8	11	3	35
		%0	%5,7	%25,7	%5,7	%22,9	%31,4	%8,6	%100,0
		%0	%0,8	%3,7	%0,8	%3,3	%4,5	%1,2	%14,5
	Orta öğrenim (Lise öğrenimi dâhil)	5	9	18	18	15	13	7	85
		%5,9	%10,6	%21,2	%21,2	%17,6	%15,3	%8,2	%100,0
		%2,1	%3,7	%7,4	%7,4	%6,2	%5,4	%2,9	%35,1
	Yüksek öğrenim ve üstü	5	9	28	14	23	34	9	122
		%4,1	%7,4	%23,0	%11,5	%18,9	%27,9	%7,4	%100,0
		%2,1	%3,7	%11,6	%5,8	%9,5	%14,0	%3,7	%50,4
	Toplam		10	20	55	34	46	58	19
		%4,1	%8,3	%22,7	%14,0	%19,0	%24,0	%7,9	%100,0
		%4,1	%8,3	%22,7	%14,0	%19,0	%24,0	%7,9	%100,0

Tablo: 33'deki çapraz dağılım verilerine göre, ilkokul ve yüksek öğrenim ve üstü mezunu olanlar yolsuzluğun en çok tapu kadastro çalışanları tarafından yapıldığını, orta öğrenim (lise dâhil) mezunları ise, gümrük çalışanları ve maliyecilerin en çok yolsuzluk yapan kamu görevlileri olduklarını düşünmektedirler. Çapraz analiz açısından, açıklayıcı değişkenin açıklanan değişkeni açıklamada az yeterli olduğu görülmektedir. Yani, yükümlülerin yolsuzluğun en çok yoğunlaştığı kamu görevlileri düşünceleri eğitim öğretim düzeyinden bağımsız olarak oluşmaktadır. Korelasyon katsayısına bakıldığında da açıklayıcı değişkenle açıklanan değişken arasında güçlü bir yönde ilişki söz konusudur.

Yükümlülerin öğrenim durumları ile Türkiye'nin en önemli sorunlarına ilişkin düşüncelerinin çapraz dağılımını gösteren Tablo: 34 verilerine göre, ilkokul düzeyinde eğitim alanlar, Türkiye'nin en önemli üç sorununu sırasıyla din ve vicdan özgürlüğü, işsizlik ve yolsuzluk olarak görmektedirler. Orta öğrenim (lise dâhil) mezunları, işsizlik, din ve vicdan özgürlüğü ve yolsuzluk olarak; yüksek öğrenim ve üstü düzeyinde eğitimliler ise işsizlik, yolsuzluk ve demokrasi ve insan hakları şeklinde sıralamaktadırlar. Çapraz analiz ile ilgili olarak, açıklayıcı değişkenin açıklanan değişkeni açıklamada hiç yeterli olmadığı ve bağımlı değişken ile bağımsız değişken arasında doğrusal hiçbir ilişkinin olmadığı görülmektedir. Yani, Türkiye'nin en önemli üç sorununun neler olduğunu belirten yükümlülerin bu tercihlerinin şekillenmesinde öğrenim düzeyinin hiçbir etkisi yoktur. Bir başka deyişle, bu soruyla ilgili tercihlerinin şekillenmesi öğrenim düzeyi farklılıklarından bağımsız olarak gelişmektedir.

Tablo: 34
Yükümlülerin Öğrenim Durumlarına Göre Türkiye'nin En Önemli Üç Sorununun Dağılımı

Ki-Kare Testleri: Pearson Ki-Kare Değ: 70.051 P Değ. Anlamlılık Düzeyi: 0.000 Korelasyon: Sperman Kor. Kats: (r): 0.000		Yükümlülere göre Türkiye'nin en önemli üç sorunu dağılımı							Toplam
		İşsizlik	Terör	Yoksulluk	Demokrasi ve insan hakları	Yolsuzluk	Din ve vicdan özgürlüğü	Diğer	
Yükümlülerin öğrenim durumu	İlkokul	20	3	1	1	11	30	0	66
		%30,3	%4,5	%1,5	%1,5	%16,7	%45,5	%0	%100,0
	Orta öğrenim (Lise öğrenimi dâhil)	64	14	14	9	29	30	1	161
		%39,8	%8,7	%8,7	%5,6	%18,0	%18,6	%0,6	%100,0
	Yüksek öğrenim ve üstü	103	21	19	26	57	14	3	243
		%42,4	%8,6	%7,8	%10,7	%23,5	%5,8	%1,2	%100,0
	Toplam	187	38	34	36	97	74	4	470
		%39,8	%8,1	%7,2	%7,7	%20,6	%15,7	%0,9	%100,0

Tablo: 35'de deneklerin öğrenim durumlarına göre kamu harcamalarında bir savurganlığın olup olmadığına ilişkin düşüncelerinin çapraz dağılımı görülmektedir. Tabloya göre, kamu harcamalarında savurganlığın olduğunu en yüksek oranda düşünenler yüksek öğrenim ve üstü düzeyde eğitimli kişilerdir. Orta öğrenim ve ilkokul mezunu gruplarında kamu harcamalarında savurganlığın olduğunu düşünenlerin oranı ise, sırasıyla %72 ve %56, 1'dir. Dolayısıyla, eğitim düzeyi arttıkça kamu harcamalarında savurganlığın yapıldığını düşünen yükümlülerin sayısının arttığı, bir anlamda doğru orantılı bir ilişki olduğu görülmektedir. Bu analizin test sonuçlarına bakıldığında da yukarıdaki ile benzer bir sonuç söz konusudur. Açıklayıcı değişkenin açıklanan değişkeni açıklamada hiç yeterli olmadığı ve bağımlı değişken ile bağımsız değişken arasında doğrusal hiçbir ilişkinin olmadığı görülmektedir. Yani, vergi yükümlülerinin kamu harcamalarında bir

savurganlığın olduğu veya olmadığı yönünde tercihte bulunması eğitim öğretim düzeyi farklılıklarından etkilenmemektedir.

Tablo: 35
Yükümlülerin Öğrenim Durumlarına Göre Kamu Harcamalarında Bir Savurganlığın Olup Olmadığına İlişkin Görüşleri

Ki-Kare Testleri: Pearson Ki-Kare Değ: 25.194 P Değ. Anlamlılık Düzeyi: 0.000 Korelasyon: Sperman Kor. Kats: (r): 0.000		Yükümlülerin kamu harcamalarında bir savurganlığın olup olmadığı hakkındaki görüşleri		Toplam
		Evet	Hayır	
Yükümlülerin öğrenim durumu	İlkokul	37	29	66
		%56,1	%43,9	%100,0
		%7,9	%6,2	%14,0
	Orta öğrenim (Lise öğrenimi dâhil)	116	45	161
		%72,0	%28,0	%100,0
		%24,7	%9,6	%34,3
	Yüksek öğrenim ve üstü	205	38	243
		%84,4	%15,6	%100,0
		%43,6	%8,1	%51,7
Toplam		358	112	470
		%76,2	%23,8	%100,0

5. Sonuç

Yolsuzluk, genel olarak “kamusal bir kötülük” ya da “kamusal başarısızlık” olarak değerlendirilmektedir. Hem sosyal, hem de ekonomik alanda olumsuz etkileri olan yolsuzluğun yapılmasında, süreç kişinin elinde bulundurduğu yetkiyi kötü amaçla kullanmak istemesiyle başlamakta ve toplumun geniş kesimlerini etkileyerek sonlanmaktadır. Buradan yolsuzluğun yaygın olarak kamu sektöründe yapıldığı anlamı çıkartılabilirse de, artık günümüzde yolsuzluğun özel sektörde de gerçekleştiği yadsınamayacak bir olgudur. Yolsuzlukların ortaya çıkardığı eşitsizlikler ve adaletsizlikler nedeniyle, kurallara uyarak sorunların çözemeyeceğini anlayan vatandaş, bu kez kurallara karşı hile yolunu seçecektir. Ayrıca, devleti ve memurlarını kendisine hizmet veren olarak değil de, yaşamını güçleştiren birer unsur olarak değerlendirecektir. Bu durumun doğal sonucu ise, devlete ve kurumlarına karşı potansiyel bir tepkinin ve hoşnutsuzluğun oluşmasıdır.

Gaziantep ilindeki çalışmamızın tabloların analiziyle ilgili bölümünden elde edilen sonuçlara aşağıda değinilecektir. Gaziantep ilinde gerçekleştirilen ankete katılanların %69,6’sı erkek, %30,4’ü ise kadınlardan oluşmaktadır. Deneklerin %68,3’ü, yani üçte ikisi 40 yaş ve altında, dolayısıyla görece genç ve orta yaş grubundadır. Öte yandan, eğitim durumu itibarıyla her eğitim düzeyinden katılım sağlanabilmiştir.

İşletmelerin büyük bir kısmının (%59,4) 30 yıl ve daha az süredir faaliyette bulunduğu; bunların da yarısından fazlasının (%32,6) 1–10 yıl arasında faaliyet gösterdikleri belirlenmiştir. Bu durumda, Gaziantep’teki işletmelerin 1/3’ü nün henüz kuruluş ve gelişme aşamasında oldukları anlaşılmaktadır.

Deneklerin, kamu harcamalarının izlenip izlenmediğine ilişkin soruya verdikleri yanıtlardan, birer vatandaş olarak ödedikleri vergilerin nerelerde ve nasıl harcandığını genel olarak izledikleri sonucu çıkarılabilir.

Deneklerin yolsuzluğu nasıl tanımladıklarına ilişkin soruya verdikleri yanıtlara göre, yaklaşık 3/4'ü (%70,9) yolsuzluğu hırsızlık ve haksız kazanç şeklinde değerlendirmektedirler. Yolsuzluğu önleme yollarının neler olduğuna ilişkin soruya verilen yanıtlar, yolsuzlukla mücadelede bütüncül bir politika yürütmenin gerekliliği olarak algılanmalıdır. Yolsuzluğun önlenmesine cinsiyet açısından bakacak olursak; erkek yükümlüler yolsuzluğun sırasıyla ahlaki değerlerle, eğitimle, cezayla; kadın yükümlüler ise sırasıyla yasal düzenlemelerle, eğitimle, ahlaki değerlerle önenebileceğini düşünmektedirler.

Yolsuzluğun en yoğunlaştığı gruplara ilişkin soruyu, ankete katılanların 3/4'ü (%75,5) kamu görevlileri ve siyasilere (iktidar partisi ya da partileri yoluyla yapılan yolsuzluk) olarak yanıtlamışlardır. Bu sonuç, yolsuzluk alanında yapılacak düzenlemelerin daha kapsamlı ve caydırıcı olması gerektiği şeklinde algılanmalıdır.

Yükümlülerin yolsuzluğun en çok yoğunlaştığını düşündükleri kamu görevlilerinin çalışma alanlarına ilişkin soruya verdikleri yanıtlar, kamu kesiminde yapılacak reformların kapsamlı olması gerektiğinin teyidi olarak değerlendirilmelidir.

Yolsuzluğun sonuçlarının kendilerine olumsuz olarak yansıyor yansımadığına ilişkin soruyu yükümlülerin %90,9'u kesinlikle inanıyorum ve inanıyorum şeklinde yanıtlamışlardır. Bu yüksek oran yolsuzluğun olumsuz sonuçlarının farkında olduğunu göstermektedir. Öte yandan Gaziantep'teki yükümlüler Türkiye'nin en önemli üç sorununu İhsizlik, Yolsuzluk ve Din ve Vicdan Özgürlüğü olarak sıralamışlardır.

Deneklerin çok büyük bir çoğunluğu (%91,9) yolsuzluk yapanların gereği kadar cezalandırılmadığına inanmaktadır. Bu sonuç, Gaziantep'teki yükümlülerin yolsuzlukla mücadelede alınan önlemlerin yeterli olmadığını düşündüğünü göstermektedir. Ankete katılanların büyük bir çoğunluğu (%70,3) yolsuzluk yapanların gereğince cezalandırılması için yargı alanındaki düzenlemelere (yasal boşluklar, cezaların yetersiz olması, yargıdaki gecikmeler) ihtiyaç olduğunu düşünmektedir. Deneklerin %22,1'inin iktidar partisi ya da partilerinin kendi dönemlerinde yapılan yolsuzlukları göz ardı ettiği görüşünde olmaları bu konudaki bir başka önemli bulgudur.

Kamu harcamalarında savurganlığın olup/olmadığına ilişkin soruyu deneklerin 358'i (%76,2) evet, 112'si (%23,8) hayır şeklinde yanıtlamışlardır. Buna göre, ankete katılanların yaklaşık 3/4 gibi büyük bir çoğunluğu kamu harcamalarında savurganlığın yapıldığına inanmaktadır.

Yükümlülerin öğrenim durumları ile kamu harcamaları arasındaki çapraz dağılım verilerine göre, kamu harcamalarında savurganlığın olduğunu en yüksek oranda düşünenler yüksek öğrenimli olanlardır. İkinci ve üçüncü derecede ise sırasıyla orta öğrenim ve ilköğretim mezunu olanlardır. Dolayısıyla eğitim düzeyi arttıkça kamu harcamalarında savurganlığın yapıldığını düşünen yükümlülerin sayısının da arttığı, iki değişken arasında aynı yönde doğrusal bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Öğrenim durumu ile verginin tanımı arasındaki çapraz ilişki verilerine göre; ödedikleri vergiyi zorunlu bir ödeme ve teşebbüs kabiliyetini engelleyen bir unsur olarak gören vergi yükümlüleri daha çok ortaöğretim mezunu olan yükümlüler arasında, kamu hizmetlerinin bir karşılığı olarak gören vergi yükümlüleri daha çok yüksek öğrenim ve üstü dereceye sahip olan vergi yükümlüleri arasında, bir ödev olarak görenler daha çok ilköğretim mezunu olan vergi yükümlüleri arasında yer almaktadır.

Kaynakça

- Abed, George T., Sanjeev Gupta (2002), “The Economics of Corruption: An Overview”, *Governance & Economic Performance*, Editors: George T. Abed and Sanjeev Gupta, I.M.F., September, <<http://www.imf.org/external/pubs/nft/2002/govern/index.htm>>, 20.08.2008.
- Ackerman S. R. (1999), *Corruption and Government: Causes, Consequences and Reform*, New York, Cambridge University Press, p. 91–111.
- Adaman Fikret, Ali Çarkoğlu, Burhan Şenatalar (2001), *Hanehalkı Gözünden Türkiye’de Yolsuzluğun Nedenleri ve Önlenmesine İlişkin Önlemler*, TESEV, İstanbul.
- Akgül, Aziz, Osman Çevik (2003), *İstatistiksel Analiz Teknikleri*, Yeni Mustafa Kitapevi, Ankara.
- Aktan, Coşkun Can (1998), *Türkiye Dünyanın Neresinde?*, Ege Genç İşadamları Derneği, Aralık.
- Altunışık Remzi, Recai Coşkun, Serkan Bayraktaroğlu, Engin Yıldırım (2004), *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri-SPSS Uygulamalı*, Geliştirilmiş 3. Baskı, Sakarya Kitapevi, Sakarya.
- Anand S., S. Knack, L. Young, O. Azfar (2001), “Gender and corruption”, *Journal of Development Economics*, Elsevier, vol. 64 (1).
- Baş, Türker (2003), *ANKET - Anket Nasıl Hazırlanır? Anket Nasıl Uygulanır?-Anket Nasıl Değerlendirilir?*, 2.Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara.
- Boadi, E. G. (2007); “Conflict of Interest Nepotism and Cronyism”, <www.transparency.org/sourcebook/21.pdf>, 01.03.2007.
- Buchanan J., R. Tollison and G. Tullock (1980), *Toward a Theory of the Rent Seeking Society*, College Station, Texas A&M University Press.
- Çelen, Mustafa (2007), *Yolsuzluk Ekonomisi: Kamusal Bir Kötülük Olarak Yolsuzluğun Ekonomik Analizi*, İSMMM Yayın No: 77, İstanbul.
- Çingı, Hülya (1990), *Örnekleme Kuramı*, Hacettepe Üniversitesi Fen Fakültesi Yayınları Ders Kitapları Dizisi, No: 20, Ankara.
- Çiçek, Halit (2006), *Psikolojik ve Sosyal Yönden Yükümlülerin Vergiye Karşı Tutum ve Tepkileri (İstanbul İli Anket Çalışması)*, İSMMM Yayın no: 65, İstanbul.
- Demir, İhsan Cemil (1999), *Mükelleflerin Vergi Karşısındaki Davranışları (Afyon İli Anket Çalışması)*, Yayınlanmamış Y.L. Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demir Murat, Doğan Karaman (2000), “Kuramsal Olarak Rant ve Rant Kollama”, *İktisat Dergisi*, Ocak-Şubat, Sayı: 397-398.
- Ferrell O., C.J. Friedrich and L. Ferrell (2002), *Business Ethics: Ethical Decision Making and Cases*, New York, Houghton Mifflin Company.
- Friedrich, C.J. (1966), “Political Pathology”, *The Political Quarterly*, Volume 37.
- Fisher L. (2002), “A Dose of Law and Realism for Presidential Studies”, *Presidential Studies Quarterly*, Volume 32, No 4.
- Huntington, Samuel (1968), *Political Order in Changing Societies*, Yale University Press.
- Keefer P. (2003), *Democratization and Clientelism: Why are Young Democracies Badly Governed?*, The World Bank Publication.

- Korkmaz, Esfender, vd. (2001), *Türkiye’de Yolsuzluğun Sosyo-Ekonomik Nedenleri, Etkileri ve Çözüm Önerileri*, İTO Yayınları, Yayın No.35, İstanbul.
- Muter, Naci Birol, Süreyya Sakıncı, A.Kemal Çelebi (1993), *Mükelleflerin Vergi Karşısındaki Tutum ve Davranışları Araştırması- Manisa İli Vergi Mükellefleri Üzerine Bir Anket Çalışması*, Manisa.
- Özdamar, Kazım (1999), *Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi*, 2. Baskı, Kaan Kitapevi, Eskişehir.
- Özdamar, Kazım (2001), *Temel Örneklem Yöntemleri* (Çev. Alptekin Esin, Celal Aydın ve Diğerleri), Literatür Yayınları, İstanbul.
- Pacini C., J.A. Swingen and H. Rogers (2002), “The Role of the OECD and EU Conventions in Combatting Bribery of Foreign Public Officials”, *Journal of Business Ethics*, Volume 37, Issue 4, June, pp. 385–407.
- Tanzi, V. and R.H. Davoodi (2000), “Corruption, Growth and Public Finances”, *IMF Working Paper*, WP/00/182.
- Tanzi, Vito (2002), “Corruption Around the World: Causes, Consequences, Scope and Cures”, *IMF Staff Papers*, Vol: 45, No: 4.
- Turrow, S. (2002), “Bribery: What’s Wrong with Bribery?”, *Journal of Business Ethics*, Volume 37, Issue 4, June, 249-251.
- UNDP (2004), *Anti-corruption (Final version)*, February.
- Yamane, Taro (2001), *Temel Örneklem Yöntemleri* (Çev: Alptekin Esin, Celal Aydın ve Diğerleri), Literatür Yayınları, İstanbul.